

Welkom thuis, Majesteit!

Willem Oltmans

bron

Willem Oltmans, *Welkom thuis, Majesteit!* Papieren Tijger, Breda 1995

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/oltm003welk01_01/colofon.php

© 2014 dbnl / Willem Oltmans Stichting

Welkom thuis, Majesteit!

Jakarta, 14 maart 1995

H.M. de koningin

Mevrouw,

Ik schrijf U, omdat ik hier enkele maanden ben neergestreken om de actuele ontwikkelingen in Indonesië in verband met Uw komende staatsbezoek in augustus nader onder de loep te nemen. Uiteraard zal het Haagse apparaat U stapels dossiers ter oriëntatie doen toekomen, waar ik deze brief aan zou willen toevoegen.

Reeds veertig jaar houd ik mij met dit land bezig, heb alle hoofdrolspelers sedert 1956 persoonlijk ontmoet en leren kennen. Mijn conclusie is, dat U deze reis niet moet maken.

In Uw kerstrede van 1994 beklagde U zich erover dat altijd achteraf werd geoordeeld wat 'goed' of 'fout' was geweest. U noemde dit nakaarten en wijsheid achteraf. Fascisme was 'fout'. Verzet er tegen was 'goed'. Collaboratie met fascistten was 'fout'. Welnu, mijn Indonesische collega-journalisten wijzen mij erop dat Suharto aan het hoofd staat van een fascistische politiestaat. Wanneer U deze man dus de eer aandoet om hem een staatsbezoek te brengen, is dit 'fout' en stel ik dit vooraf vast. Suharto is een massamoordenaar, die voor het eerst in de geschiedenis van zijn land concentratiekampen in nazi-stijl inrichtte voor tegenstanders, die hij niet een gele ster uitdeelde, maar een stempel in hun identiteitspapieren liet plaatsen om hen voor het leven te brandmerken. Voltaire waarschuwde al, dat zelfs despoten goede momenten hadden. Hitler bestreed de werkeloosheid, legde autostrada's aan en liet de Volkswagen ontwerpen. Zo is het waar, dat de huidige klik van generaals en met hen verbonden entrepreneurs, het aanschijn van Jakarta naar dat van een wereldstad hebben verheven. Zij hebben zich tot fantastische hoogten verrijkt ten koste van de massa. De rijken werden steeds rijker en de volken van het land mochten de kruimels hebben. Er staan meer torens van bankinstellingen in Jakarta dan in Singapore en Hong Kong samen. Maar laat U zich niet door deze ogenschijnlijke welvaart van enkelen ten koste van velen misleiden.

De 'glimlachende generaal'¹, die straks Uw gastheer zal zijn is in werkelijkheid een onmenselijke despoot, zoals Voltaire bedoelde. Hij werd omgekocht en fungeerde als quisling voor de Amerikaanse CIA en werd aldus de man die verantwoordelijk was voor het afslachten van één miljoen landgenoten wiens enige zonde was, dat zij patriotten en Sukarno-aanhangers waren, die sociaal gerichte doelstellingen voor Indonesië nastreefden. Honderdduizenden werden zonder enige vorm van proces naar concentratiekampen gezonden. Suharto maakte zijn vrouw en kinderen tot miljardairs en noemt zich rijker dan Rockefeller.²

Ik begrijp dat het misschien al te laat is en U niet meer onder deze 'foute' reis uit kunt. Het is ook de regering, die ervoor verantwoordelijk is, dat U met deze gepatenteerde schurk zal moeten gaan rijsttafelen. Ik hoop slechts, dat de voorzienigheid tussenbeide zal komen opdat U dit staatsbezoek te elfder ure zult kunnen afzeggen. U bent de laatste in het koninkrijk, die naast deze coup-generaal gezien mag worden. Hij pleegde hoogverraad jegens president Sukarno; hij breidelt de pers; arresteert studenten en journalisten; zaait nog steeds moorden doodslag op Nieuw-Guinea en Oost-Timor; kortom, hij is de Pol Pot van Indonesië die zijn gerechte straf voor het oorlogstribunaal in Den Haag niet zou mogen ontlopen.³

Bij thuiskomst vatte ik mijn bezwaren tegen het koninklijke staatsbezoek van 1995 aan Indonesië samen in de brochure *Bon Voyage, Majesteit!*, welke 24 mei 1995 is verschenen, drie maanden voor deze desastreuze reis, dus ook hare majesteit zelf zou niet kunnen spreken van het verkondigen van wijsheid achteraf. Ik stelde in mijn schotschrift ondermeer de vraag, 'Naar wie luistert U, naar Wim Kok of naar mij? Kok is een ras binnenlandpremier. Over wat in Indonesië speelt of heeft gespeeld is hij hoegenaamd niet op de hoogte.'

Deze waarheid schoot bij de premier in het verkeerde keelgat. Hij zou ervoor zorgen, dat ik mijn straf niet zou ontlopen. Op 2 juni 1995 vroeg ik de Rijksvoorlichtingsdienst of ik de wekelijkse persbijeenkomst van de heer Kok mocht bijwonen. Iedereen weet dat deze terugkerende ontmoetingen door Jan Rap en zijn maat steeds worden bijgewoond. Mij werd de toegang ontzegd. Stel je voor, dat ik Kok vragen zou stellen over een onderwerp waar ik nauwkeuriger over geïnformeerd ben dan hij. Ik vroeg een bevriende journalist hem de brochure te overhandigen. Die werd onmiddellijk 'spinnijdig' van tafel geveegd. Waarna René Zwaap in *De Groene Amsterdammer* verzuchtte: 'Oltmans heeft er weer een vijand bij.'⁴ Een constatering die de daarop volgende weken juist bleek te zijn.

Medio zeventiger jaren bezocht ik Wim Kok op zijn hoofdkwartier van het FNV om hem een exemplaar van mijn boek *Den Vaderland Getrouw*⁵ te overhandigen, wat voor een belangrijk deel over het dekolonisatieproces in Indonesië handelt. Ook legde ik contact tussen de Sovjetambassadeur in Den Haag - *Alexandr Romanov* - en de leider van het FNV omdat bij Hoogovens ontslagen dreigden. Het ging dus om het behoud van arbeidsplaatsen. Het Kremlin bleek geïnteresseerd in zakendoen. Een langdurige lunch tussen Romanov en Kok heeft op mijn initiatief die dagen aan de Andries Bickerweg 2 plaats gehad. Ik verbleef die jaren veel in het buitenland, verloor Kok uit het oog tot ik hem weer tegenkwam tijdens de officiële reis van premier Lubbers, vice-premier Kok en minister van buitenlandse zaken Kooijmans van 28 februari tot 3 maart 1994 in Zuid-Afrika.

Op weg naar Kaapstad waren Lubbers en Kok tot diep in de nacht intensief met elkaar in gesprek. Kooijmans kwam er niet aan te pas. Hij zat ergens anders met directeur-generaal Joris Vos. Ik ben overtuigd, dat tijdens de reis in Zuid-Afrika is bekokstoofd, dat niet Brinkman maar Kok naar het Torentje zou gaan.

We werden op Malan Airport door president F.W. de

Klerk verwelkomd. Lubbers domineerde in alle opzichten. Zijn vice-premier hield zich op de achtergrond. Twee maal kruisten we elkaars pad. In de zwarte stad Tembisa werd het gezelschap getoond hoe zwarten, die niet konden lezen of schrijven, werd geleerd hun stem uit te brengen. Ik raakte in gesprek met een plaatselijke sportinstructeur, die me zijn sporthal aan de overkant van de straat wilde laten zien. Het was een soort loods waar tientallen mannen aan toestellen hun lichamen stonden op te rekken. Terwijl we spraken opende de deur zich op een kier en verscheen het hoofd van vice-premier Kok, die slechts opmerkte: ‘Oh, ik begrijp het al’, en die daarop de deur weer sloot en verdween.

Later die middag zat ik in de lobby van het hotel met iemand te praten. Wim Kok zat wat verderop alleen. Hij observeerde ons. Ik onderbrak mijn gesprek en riep hem toe, ‘Ik zou wel eens willen weten wat u nu denkt.’ Hij antwoordde: ‘Dat weet jij best’. Ik wist dit helemaal niet en sloeg later het boekje ‘Den Haag op de divan’⁶ van psycholoog Jaap van Ginneken erop na.

We weten van elkaar, dat we beiden op *Nijenrode* hebben gezeten. Van Ginneken schetste hoe Kok tegen medestudenten aankeek. ‘Die zwierige, royaal met geld smijgende stijl, die bepaalde jongens zich aanmatigden, paste voor geen stuiver bij mij,’ aldus de huidige premier. ‘Ik heb geprobeerd als een vrij zwijgzaam reigertje mijn identiteit te behouden.’ Dan citeert de psycholoog de timmermanszoon uit het Rode Dorp, bestaande uit rijtjeshuizen met rode dakpannen, aldus: ‘Ik heb me op “Nijenrode” natuurlijk wel eens gekwetst gevoeld. Vooral door het gemak waarmee mensen uit elitaire milieus spraken over arbeiders als noodzakelijk kwaad... Dat ik het op “Nijenrode” heb volgehouden zal ook wel iets te maken hebben met trots.’ Niet voor niets gaf de psycholoog het hoofdstuk Wim Kok de titel ‘De Onzekere’. Een politicus, laat staan een staatsman, die tegen de 60 jaar loopt en nog worstelt met dit soort anachronistische klasse noties, heeft nog veel werk te verzetten in de eigen bovenkamer.

Hij staat in ieder geval aan het hoofd van een kabinet met als partner, over zijn schouder meeglurend, Frits Bolkestein, exponent van de Amsterdamse grachtengordel, voormalig directeur van de multinational Shell, een regententype wie het begrip *klootjesvolk* zeker niet vreemd is. Ter verdediging van diens afkomst voerde Kok in het boek van Jaap van Ginneken aan reeds lang voordat hij naar het kasteel aan de Vecht ging te hebben geleerd met mes en vork te eten. Voorlopig moet worden geconstateerd, dat na de twaalf jaar van de miljonair-entrepreneur uit Krimpen aan de IJssel ‘een wat vreemd reigertje in de bijt’ op het Catshuis is gearriveerd.

Op 2 juni 1995 veegde Kok in ieder geval met een driftig gebaar mijn goede wensen voor een mooie reis naar Indonesië van tafel ten aanschouwe van de vaderlandse pers. In *HP/de Tijd* stelde Frits Baltesen⁷ de vraag: ‘Waarom was Wim Kok twee jaar geleden een verliezer en is hij nu een gevierd politicus?’ Afgezien van de vraag of Kok werkelijk ‘gevierd’ is wordt ook in deze beschouwing aan de ongecontroleerde driftbuien van de premier gerefereerd. Politicoloog Philip van Praag Jr. voerde aan: ‘Toen Lubbers op een gegeven moment beweerde, dat een nieuw kabinet met Kok naar links zou afdrijven,

wilde Kok de eerste de beste microfoon grijpen om Lubbers de huid vol te schelden. Het campagne-team hield hem toen een halve dag weg van journalisten en zei: ‘Koel maar even af - aan het eind van de dag ga je hautain op Lubbers reageren. Zo val je niet uit je rol van staatsman.’

Op 3 juni schreef ik de koningin opnieuw. Ik beschreef wat in *Nieuwspoort* ten overstaan van de parlementaire pers met *Bon Voyage, Majesteit!* was gebeurd en voegde er aan toe: ‘hetgeen bewijst dat de heer Kok een driftig baasje is.’ Ik vervolgde,

Misschien bent u dezer dagen in de gelegenheid hem hierover te onderhouden. Ik heb met mijn boodschap niet anders dan een accurate en historisch verantwoorde bijdrage willen leveren aan de discussie rond Uw staatsbezoek in augustus aan Indonesië. De visite aan Suharto in opdracht van de regering Kok is in flagrante strijd met alles waar het symbool van Oranje voor staat of behoort te staan. Zeker tegen de achtergrond van Uw toespraken met Kerstmis 1994 en ter gelegenheid van 5 mei 1995. U sprak over bezinning inzake de gruwelijkste volkerenmoord uit de geschiedenis uit de dagen van Hitler-Duitsland.

Uw aanstaande gastheer is verantwoordelijk voor de gruwelijkste volkerenmoord uit de geschiedenis van de Indonesische archipel. Op 5 mei sprak U over ‘de schandvlek op onze beschaafde wereld.’ Strekt die wereld zich niet tevens tot Indonesië uit? Ik hoop, dat U deze rampzalige reis opnieuw met de premier zult bespreken.⁸

Deze tweede brief aan Beatrix over het staatsbezoek aan Indonesië had op het met klassentegenstellingen beladen brein van de premier het effect van een rode lap op een stier. Er was blijkbaar geen Philip van Praag in de buurt om hem te kalmeren. Kok was laaiend.

Reeds op 13 juni werd ik door de officiële woordvoerder van zowel de dame op het werkpaleis Noordeinde als van de manager in het Torentje geroepen. Hans van der Voet, directeur van de Rijksvoorlichtingsdienst begon met te zeggen de brochure te hebben gelezen, evenals de brieven aan Hare Majesteit, met kopieën aan Kok. ‘Uw brochure heeft ons in een penibele situatie gemanoeuvreerd,’ aldus Van der Voet. Zowel op Noordeinde als in het Torentje was men ernstig ontstemd. Ik kreeg de stellige indruk, dat de Koningin eigenlijk helemaal geen zin meer had in het staatsbezoek vanwege de heisa, die er over van alle kanten, en nu de brochure, op haar afkwam. ‘Het was een uitermate onverantwoordelijk besluit haar deze reis op te dringen’, zei ik, ‘want deze Suharto is de grootste misdadiger uit de Indonesische geschiedenis. Dat moet in Den Haag toch bekend zijn? Dan stuur je dus iedereen, maar niet Hare Majesteit.’

Van der Voet: ‘Protocollair is het nu moeilijk voor ons, sinds u dit standpunt niet alleen denkt maar ook hebt uitgedragen, om u voor de reis van de koningin naar Indonesië te accrediteren.’ Ik werd nijdig en riep: ‘Hoezo? Mag je in dit land geen mening meer hebben of verkondigen aangaande een fascistische politiestaat geleid door een mijnheer Suharto?’

‘Nee, nee,’ antwoordde de voorlichter van de Konin-

gin en de premier, ‘U mag schrijven wat u wilt. Maar voor ons is het nu moeilijk om u mee te nemen. We moeten de majesteit voor alle eventualiteiten beschermen. Wat zouden we onze gastheren straks moeten zeggen, wanneer u vanuit Jakarta schrijft, dat onze vorstin op bezoek is bij een massamoordenaar?’

‘Als ik dat uit Jakarta zou schrijven, mijnheer Van der Voet, zou het om te beginnen een waarheid als een koe zijn. Misschien is dit nieuws voor u, maar ook velen uit Suharto's omgeving zijn zich er terdege van bewust, dat een massamoordenaar aan het hoofd van hun land staat. Vanwege de machtsverhoudingen kunnen zij er op dit moment niets tegen uitrichten, maar u herinnert zich wat er met Ferdinand Marcos van de Filippijnen is gebeurd? Eens zal de bom onder deze Suharto barsten. Wat ik betreurt is, dat het bezoek van de Nederlandse Koningin deze schurk een verkeerde impuls zal geven, wat de uiteindelijke omwenteling in Indonesië nodeloos zal vertragen.’

Ik legde de directeur van de RVD uit, dat ik bovendien al tientallen jaren verkondig dat deze president van Indonesië aan de hoogste boom hoort. Op 16 april 1970 schreef ik samen met Dewi Sukarno in Parijs een *Open Brief* aan Suharto welke op de omslag van *Vrij Nederland* is gepubliceerd. De coup-militairen in Jakarta hadden immers plechtig gezworen Sukarno te zullen isoleren ‘en als een bloem, die geen water meer krijgt te laten sterven’. ‘Wij probeerden die martelgang voor de stichter van de republiek verzacht te krijgen. Dat was 1970, dus wat ik nu schreef ligt in het verlengde daarvan en is misschien voor u nieuws, maar voor Jakarta oude koek.’ De rijksvoorlichter voelde zich betrap op diens ongeïnformeerdeheid.

‘Okee,’ zei Van der Voet zes weken voordat Indonesië mij een visum weigerde, ‘als u mij een visum toont van de Indonesische ambassade gaat u mee, anders niet.’

‘Zult u dan niet via een geheim achterdeurtje de Indonesiërs laten weten, dat ik van Kok niet met de koningin mee mag vanwege mijn brochure?’ antwoordde ik. Daarop stak de heer Van der Voet twee vingers in de hoogte, alsof hij de eed aflegde geen valse streken te zullen uithalen. Kok en Van der Voet hadden hun strategie echter allang uitgestippeld. Via moeilijk te achterhalen kanalen, zoals de veiligheidsdiensten, die Hare Majesteit in Indonesië zouden gaan beschermen, zou kenbaar worden gemaakt, dat mijn aanwezigheid tijdens het staatsbezoek aan Indonesië ‘ongewenst’ was. Dat was de straf, die de vakbondsman uit Bergambacht, nu premier van het koninkrijk, voor ‘een andere Nijenrode student uit een elitair milieu’ in petto had.

Hoe reageerde men in Jakarta op *Bon Voyage, Majesteit!*? Ik had twee exemplaren aan ambassadeur J.B.S. Karadisman in Den Haag gezonden. Eén ervan was bestemd voor de minister van Buitenlandse Zaken, Ali Alatas. Deze laatste leerde ik reeds in 1966 in Jakarta kennen. Generaal Nawawi Alif⁹ introduceerde mij in opdracht van generaal Suharto bij hem. Alatas was in die dagen hoofd van het departement Voorlichting van het ministerie van Buitenlandse Zaken en diende onder minister Subrandio. Al de jaren daarna was ik met hem in contact gebleven, bijvoorbeeld toen hij permanent verte-

genwoordiger van Indonesië bij de Verenigde Naties in New York was. Ik riep toen zijn hulp in ten behoeve van de jonge Indonesische pianist Eduardus Halim bij het financieren van diens studie op de Juilliard School of Music, hulp die gegeven werd. Halim was Vladimir Horowitz' laatste leerling.¹⁰

Van 1966 tot 1994 was het onmogelijk voor me een visum voor Indonesië te krijgen. Ik was er steeds van uitgegaan, dat de boosdoeners in Jakarta zaten. Het tegengestelde bleek waar. In 1994 vroeg ik minister Lubbers of hij, net als in het geval van Zuid-Afrika, blokkade-breker wilde zijn en mij voor het officiële bezoek van 4 tot 7 april mee naar Indonesië wilde nemen. Op 23 maart 1994 werd een *aide-mémoire* van het ministerie van Buitenlandse Zaken naar de Indonesische ambassade gezonden en ik kon bij wijze van spreken op mijn reis-document wachten.¹¹

In Jakarta liep ik met een wijde bocht heen om plechtigheden, waarbij Suharto was betrokken, en pas op de laatste dag zou ik ten huize van de Nederlandse ambassadeur de heer Alatas weer ontmoeten. 'Wim, waar heb je gezeten?' vroeg hij, 'ik heb je overal gezocht.' 'U kent mijn gevoelens,' antwoordde ik, 'ik kom niet op het paleis.' Minister Kooijmans, die naast ons stond gaf me daarop een schouderklopje en zei tegen diens Indonesische ambtgenoot: 'Dit is een van onze grootste journalisten.'

Nadat Lubbers en Kooijmans waren vertrokken bleef ik een aantal weken achter en ontmoette ook minister Alatas in diens werkkamer van het Kementrian Luar Negeri¹². Wij spraken over vanalles, ook over president Suharto, maar het gesprek was vertrouwelijk en zal pas later in mijn *Memoires* aan de orde komen. Wel gaf de minister nadrukkelijk te kennen, dat het visumverbod tussen 1966 en 1994 een Haagse aangelegenheid was geweest. Nederland had om Indonesische *Berufssperre* verzocht, wat andermaal onderstreept hoe ver de door Luns in 1962 tegen mij ingezette overheidssabotage van mijn werk als journalist reikte. De Nederlandse staat hield zich niet alleen bezig met *character assassination*¹³ maar maakte zich van 1956 tot en met 1995 schuldig aan broodnijd, omdat ik een journalist was die brochures schreef als *Bon Voyage, Majesteit!*.

Op 15 januari 1995 keerde ik voor een aantal maanden in Jakarta terug en had opnieuw een ontmoeting onder vier ogen met minister Alatas, en wel op 31 maart 1995. We spraken af, dat we in contact zouden blijven via ambassadeur Karadisman in Den Haag. Om die reden had ik dus *Bon Voyage, Majesteit!*¹⁴ via de ambassade naar de minister gezonden. Op 19 juni 1995 telefoneerde de heer Karadisman, om een boodschap van zijn minister over te brengen. De heer Alatas liet mij via de ambassadeur tevens bedanken voor de brochure. 'Uw minister,' zei ik tegen de ambassadeur, 'heeft een juister inzicht in wat in de wereld onder vrijheid van meningsuiting wordt verstaan dan de heren Kok en Van der Voet. Ze zweten hier peentjes over wat ik heb geschreven. Ze gaan mijn werk weer dwarsbomen en hebben me al gezegd, dat ik straks niet mee mag met de reis van Beatrix. De Koningin schijnt overigens na alle heisa nog maar weinig zin in haar staatsbezoek aan Indonesië te hebben.' De Haagse drukte om de brochure werd door de ambassadeur gezien

als een storm in een glas water. Het scheen hem zelfs enigermate te amuseren.

Aanvankelijk zou ik voor *Story* meegaan. Dit was een aantrekkelijke opdracht gezien het hoge aantal lezers en lezeressen van dit weekblad. *HP/de Tijd* bleek bereid mijn accreditatie te versterken en had eveneens belangstelling voor een reportage van het staatsbezoek.

Op 3 juli 1995 gaf de Rijksvoorlichtingsdienst tijdens een bijeenkomst in Den Haag informatie over de reis. Jesse van Vonderen was terug uit Jakarta. Het programma was vastgesteld. Wat me verbaasde was dat die middag een eerste deelnemerslijst circuleerde waar ik niet op voor kwam, ook al had *Story* mij officieel aangemeld.¹⁵ Het was een teken aan de wand. Voor het eerst drong het tot me door, dat de overheid, veertig jaar nadat Luns mijn persona-non-grataschap in de rails had gezet, blijkbaar opnieuw niet schroomde onverminderd door te gaan met het saboteren van mijn rechten als burger en journalist met alle ter beschikking staande middelen. Ambassadeur Karadisman wist kennelijk nog niets van een visumweigering. Alleen Den Haag wist reeds dat ik thuis zou blijven.

‘De heer Lubbers was een regelaar,’ onderstreepte de heer Van der Voet reeds op 13 juni 1995. ‘Premier Kok reageert anders op Uw zaak. Hij zal u niet helpen, zoals Lubbers dit heeft gedaan.’ ‘Het verschil is,’ antwoordde ik, ‘dat premier Lubbers enigermate heeft uitgezocht wat mij in de loop der jaren is overkomen. Toen hij de onrechtmatigheid van de handelswijze van vorige en zijn eigen regeringen ontdekte was hij tenminste tot enige *Wiedergutmachung* bereid. Kok zal het een worst wezen wat me al die jaren is overkomen.’

‘U bent wel spijkerhard in uw formuleringen in deze brochure geweest. Die zijn hard aangekomen,’ aldus Van der Voet. ‘De majesteit heeft eigenlijk al helemaal geen zin meer in de reis. Wat u schreef is aan alle kanten als onaangenaam ervaren. Had u die brochure niet beter na afloop kunnen schrijven?’ ‘Dat zou nu precies de mosterd na de maaltijd zijn geweest, waarover de koningin in haar kerstrede sprak,’ antwoordde ik. ‘Dat zou u toch moeten weten. Gezemel achteraf, daar heeft niemand wat aan. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald, dat is de gedachte achter dat schotschrift geweest.’

Het niet voorkomen van mijn naam op de RVD-lijst van het staatsbezoek gaf me te denken. Had ik Kok dan, ook in mijn laatste brief aan Beatrix, tē recht voor zijn raap de waarheid gezegd? Een vriend van mij met een niet onbelangrijke positie in de mediawereld, nam zich voor op eigen initiatief de premier een bezoek te brengen, omdat ook hij van mening was dat de overheid niet het recht had vanwege de brochure te verhinderen dat ik het Indonesische staatsbezoek zou kunnen meemaken. Om deze visite te vergemakkelijken schreef ik Wim Kok. Ik gaf toe enkele ongepaste brieven te hebben geschreven, waarvoor ik mijn excuses aanbood¹⁶.

Ik ben nu veertig jaar lang door de staat getreiterd, waar U weliswaar part noch deel aan had en sta er feitelijk alleen voor, ook door gebrek aan solidariteit in de wereld van de journalistiek. Ik heb vrijwel alles wat ik bezat verloren, tot en met mijn vleugel, welke de heer Lubbers aanbood te vervangen met een bedrag van 100.000 gulden, omdat hij wist wat deze voor me betekende.

Wat de overheid zich heeft gepermitteerd veertig jaar lang tegen mij te ondernemen was het gevolg van het feit, dat Luns ongelijk kreeg in de kwestie Nieuw-Guinea, een ongelijk waar ik hem reeds in 1957 op niet te misverstane wijze van verwittigde. Iets dergelijks staat nu op het punt te gebeuren met het aanstaande staatsbezoek van Hare Majesteit.

Ik ben onlangs zeventig jaar geworden en procedeer reeds vijf jaar tegen de staat om mijn grondrechten als burger en journalist terug te krijgen. Langzamerhand ben ik op sommige momenten van al het gemene gedoe vanuit Den Haag over mijn toeren. Het is feitelijk moord, het monddood maken van een journalist. Daarom ben ik misschien in mijn brochure scherp geweest, wat U kennelijk spinnijdig heeft gemaakt gezien Uw reactie bij de persconferentie mijn brochure van tafel te vegen.

Toen Docters van Leeuwen mij op 2 augustus 1992 uit Zuid-Afrika liet verwijderen zogenaamd vanwege de veiligheid van de heren Lubbers, Kok en Van den Broek, die voornemens waren 9 augustus 1992 op officieel bezoek te komen - een bezoek dat op het laatste moment bovendien werd afgelast - was dit voor mij een genadeslag. Ik moest het land met achterlating van alles wat ik bezat verlaten en stond hier op straat. Die maatregel was volgens sommigen in de residentie noodzakelijk om de veiligheid van de premier te garanderen. Nu staat iets dergelijks te gebeuren in verband met de zogenaamde veiligheid van hare majesteit in Indonesië. Nu bent U verantwoordelijk.

In tegenstelling tot premier Lubbers, die me op de laatste dag dat hij in het Torentje verbleef een brief zond ('Ik heb U van Uw beste zijde leren kennen, maar dat was kennelijk niet iedereen vergund') verwaardigde mijn *Nijenrode*-kompaan Kok zich niet een antwoord te sturen, laat staan een antwoord, dat de excuses werden aanvaard en de vrede getekend was. Hij zette de oorlog onverminderd voort.

Intussen publiceerde ik op 30 juni 1995 een omslagverhaal van acht pagina's in *HP/de Tijd* waarin ik een aantal argumenten uit de brochure *Bon Voyage, Majesteit!* verwerkte. Voornamelijk wees ik op de noodzaak, dat het de hoogste tijd was dat, indien de majesteit naar Jakarta zou gaan, er eindelijk een openlijke erkenning zou worden gegeven van het feit dat Sukarno uiteindelijk als overwinnaar uit de strijd was gekomen. In 1994 had generaal Pamu Rahardjo van de Indonesische oudstrijders organisatie PETA - waarvan president Suharto als oud-PETA-lid beschermheer is - mij een brief meegegeven waarvan de inhoud bestemd was voor de Koningin en premier Lubbers.¹⁷

De brief vermeldde twee suggesties voor het staatsbezoek van 1995. De Indonesische oudstrijders hoopten, dat Hare Majesteit een krans zou gaan leggen op het graf van Bung Karno in Blitar, Oost-Java. De Haagse bureaucratie was voor de zoveelste maal Oost-Indisch doof. Later is men dan aan Nederlandse zijde 'diep beledigd' wanneer Indonesische oud-strijders bij een herdenkingsplechtigheid tijdens het bezoek van Beatrix verstek laten gaan.

De tweede suggestie van PETA-zijde was om een ge-

meenschappelijk ziekenhuis voor de revalidatie van slachtoffers van de strijd te bouwen om te symboliseren dat de strijdbijl voor altijd was begraven. Ook dit voorstel van generaal Pamu vond in Den Haag dovemansoren. In plaats daarvan besloot men als ‘geschenk’ en ter herinnering aan het bezoek van Hare Majesteit een oud koopmanshuis van een plunderaar van Indische rijkdommen voor enkele miljoenen te gaan opkalefateren. Zo wilde Nederland het bestaan van vijftig jaar Republiek Indonesië eren!¹⁸

Op 6 juli 1995 kreeg ik onverwachts steun van monseigneur dr. M.P.M. Muskens van Breda. Hij bepleitte voor het eerst openlijk en op een passend moment, dat de tijd was aangebroken om vijftig jaar later ook Sukarno als eerste president van Indonesië te eren. Volgens hem zou ‘een hoge Nederlandse autoriteit’ een krans moeten plaatsten bij het monument voor de onafhankelijkheid in Jakarta. Hier staan levensgrote standbeelden van Bung Karno en Mohammed Hatta, die op 17 augustus 1945 op die plek de vrijheid van het land uitriepen. Hij noemde Beatrix niet bij naam, maar zei in een verklaring, ‘Zo'n daad bij het monument van Sukarno, die voor de Indonesiërs de vader des vaderlands is gebleven, zegt meer dan welke speech ook.’ Bisschop Muskens had volkomen gelijk. Ik zond hem *Bon Voyage, Majesteit!*. Later schreef hij me vanuit Rome: ‘Is het werkelijk waar wat u schrijft?’ Monseigneur Muskens' ervaringen gaan terug tot de zeventiger jaren. Mijn ervaringen gaan terug tot de vijftiger jaren.¹⁹

Het kamerlid Jan Marijnissen van de Socialistische Partij besloot premier Kok en minister van Mierlo de vraag te stellen: ‘Is de regering - nu het bezoek een aantal dagen na de viering van de 50-jarige onafhankelijkheid van Indonesië zal plaatsvinden - bereid een kranslegging door de Koningin bij het monument van de nationale onafhankelijkheid op de plaats waar Sukarno en Hatta die onafhankelijkheid in 1945 proclameerden, in overweging te nemen?’ Marijnissen vervolgde ten overvloede: ‘Zo nee, is de regering dan niet van mening, dat hier een unieke kans onbenut blijft respect te tonen voor diegenen, die zich destijds hebben ingezet voor een onafhankelijk Indonesië?’

Waarom moesten dergelijke lucide vragen opnieuw van ‘links’ komen? De rest van het parlement scheen reeds bij de ongebruikelijk hoge temperaturen in een zomerslaap gedompeld. Paul Rosenmöller van Groen Links schreef me zelfs, dat zijn partij geen principieel bezwaar tegen de reis van Beatrix had, ‘omdat wij van opvatting zijn dat wij de betrekkingen met Indonesië niet dienen te verbreken, juist om ook over de mensenrechtenkwesie in gesprek te kunnen blijven.’

Rosenmöller kent zijn geschiedenis niet. Prins Bernhard vertelde zijn biograaf Alden Hatch, dat hij éénmaal naar Adolf Hitler was gegaan om te vragen of er geen bezwaar was, dat hij zijn Duitse nationaliteit opgaf om met Juliana te kunnen huwen en Nederlander te worden. Hitler ontving de prins naar zijn zeggen koeltjes en Nazi-Duitsland zou het prinselijk paar ook geen huwelijkscadeau zenden²⁰. Prins Bernhard is er de rest van zijn leven op aangesproken de nazi-dictator te zijn gaan opzoeken, ook al had hij er een reden voor. De historie zal Beatrix erop aanspreken, dat zij zonder aanwijsbare reden een

koninklijke knieval maakte voor de militaire dictator van Indonesië met zoveel bloed van onschuldigen aan diens handen. Bovendien is Rosenmöllers argument, dat de discussie over mensenrechten levend dient te worden gehouden, te absurd voor woorden. Hare Majesteit heeft het woord ‘mensenrechten’ nauwelijks in de mond durven nemen. Dat het afzeggen van de reis van Beatrix ‘het verbreken’ van de relatie Nederland - Indonesië zou hebben ingehouden, zoals Rosenmöller me schreef, maakt diens argumentatie, dat Hare Majesteit wel moest gaan, alleen maar zotter.²¹

Wat antwoordden Kok en Van Mierlo aan het kamerlid Marijnissen? ‘Bij staatsbezoeken komt het programma tot stand in zorgvuldig overleg tussen beide regeringen. Dit geldt met name voor alle gebeurtenissen met een ceremonieel karakter. Over de beweegredenen, die daarbij over en weer van invloed zijn, wordt de groots mogelijke terughoudendheid in acht genomen. Overigens zal tijdens het bezoek aan de totstandkoming van de onafhankelijkheid van Indonesië vanzelfsprekend aandacht worden gegeven.’

De fysicus Erwin Schrödinger heeft eens gezegd, dat het doorgaan een halve eeuw duurde voor nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen tot de breinen van de massa waren doorgedrongen. Wanneer de koplopers van de massa in het Torentje en op de Apenrots er na vijftig jaar nog niets van begrijpen schijnen politieke ontwikkelingen er honderd jaar over te doen. Ik schreef in dit verband eerder dit jaar in de *Jakarta Post*, dat ik verwachtte dat pas koning Willem (Alexander) IV in het jaar 2045 naar Blitar, in Oost-Java zou gaan, om namens het Nederlandse volk ten lange leste een krans bij Sukarno te gaan leggen. De Indonesische oud-strijders waren met hun verzoek nog vijftig jaar te vroeg, zelfs voor Hare Majesteit, premier Kok en minister Van Mierlo.

Zelf liet ik intussen een breed oranje lint bedrukken met een gouden kroon en in gouden letters: BEATRIX - CLAUS. Ik verzond het alvast per luchtpost naar Jakarta, waar een Indonesische collega op mijn kosten een grote krans liet maken. De bedoeling was, om terwijl Koningin en prins bloemen plaatsten bij de gedenktekens voor Indonesische helden en Nederlandse gesneuvelden, ik bij het onafhankelijkheidsmonument aan de voet van Bung karno deze krans van Beatrix en Claus zou plaatsen. RTL 4-Veronica gaf me te kennen belangstelling te hebben dit gebeuren op te nemen en een portret van tien minuten over mijn aanwezigheid in Jakarta met het koninklijk gezelschap op 1 september uit te zenden. Later werd ik opgebeld met de mededeling, dat ‘Den Haag’ had gewaarschuwd, dat televisie-opnamen met mij de accreditatie van RTL 4-Veronica zelf in gevaar zou brengen. Het aanbod van de opnamen in Jakarta werd dus na druk van de RVD ingetrokken. *De Telegraaf* publiceerde zelfs een hoofdartikel, dat een krans bij Sukarno plaatsen ‘een vernedering voor Nederland’ zou betekenen.²² Die mening schenen Beatrix, Kok en Van Mierlo te delen, want een dergelijk koninklijk gebaar schijnt zelfs niet te zijn overwogen.

Ik waarschuwde de heer Van der Voet van de RVD, dat wanneer ik niet alsnog via een nota van Buitenlandse Zaken zou worden geaccrediteerd voor het staatsbezoek aan Indonesië, ik dit via een kort geding zou laten afdwin-

gen. Die dreiging hielp. Op 11 juli werd ik, samen met Willem Middelkoop en P.H. van Riel, alsnog door het ministerie bij de Indonesische ambassade ‘als uitstekend bekendstaande journalist’ aangemeld om de reis van Beatrix mee te maken met het verzoek namens de regering een visum te verstrekken.

Spoedig zou blijken hoe Machiavellistisch deze nota was. De overheid herhaalde regelrecht de gemene streken van Joseph Luns, die bijvoorbeeld in 1964 enerzijds aan de NVJ, de journalisten-vakbond, berichtte, dat ik voortaan ‘als alle andere collega's behandeld zou worden’, om er twee weken later een geheim telegram naar alle buitenlandse posten overheen te sturen, dat hij het persona non grata-schap jegens mij onverkort handhaafde. De brief van de minister aan de vereniging van journalisten was slechts *pour besoin de la cause* geschreven, dus om de vakbond zoet te houden. De onwettige en ongeoorloofde obstructie tegen mij als journalist zou door de staat onverminderd worden voortgezet. De bewijzen hiervan kreeg ik pas in 1991 in handen, dankzij de hulp die de Koningin in haar hoedanigheid van voorzitter van de Raad van State me wilde geven.²³

Na dreiging met een kort geding werd ik keurig bij de Indonesische ambassade in Den Haag aangemeld als journalist, welke door Den Haag voor een visum werd aanbevolen, terwijl tegelijkertijd via politionele autoriteiten belast met de veiligheid van het staatshoofd op reis in Indonesië te kennen werd gegeven, dat mijn meegaan naar Jakarta een risicofactor betekende welke de Nederlandse overheid gaarne weggenomen zou zien. Dit betekende met zoveel woorden een parallel signaal aan de Indonesische gastheren om mij geen visum te geven. Deze negatieve aanduiding van het Nederlandse veiligheidsapparaat betekende in de praktijk, dat ik als een crimineel, als druggebruikers, ex-gevangenen en misdadigers, of met HIV-besmette toeristen, uit Indonesië geweerd werd voor het bezoek van koningin Beatrix. Dit op uitdrukkelijk verzoek van mijn eigen regering, in casu, vanwege straf van Wim Kok voor de brochure.

Terwijl ik dus nog in het ongewisse verkeerde over het gemene dubbelspel dat de overheid speelde, bleef ik druk uitoefenen voor mijn visum er vooralsnog van uitgaande dat de nota van Buitenlandse Zaken voldoende zou zijn. Op 14 juli 1995 belde ik opnieuw naar Van der Voet. Zijn secretaresse haalde hem uit de ministerraad, (zei ze). Hij trok meteen van leer. Hij was niet van plan extra moeite voor me te doen, ‘want u blijft verkondigen, dat Hare Majesteit niet naar Indonesië moet gaan.’ ‘Daar heeft u niets mee te maken, mijnheer Van der Voet’, zei ik. ‘Dat is mijn persoonlijke mening, die ik verplicht en gerechtigd ben uit te dragen, want ik heb in Jakarta beter onderzoek verricht dan het Haagse diplomatieke apparaat aldaar. Mijn persoonlijke mening geeft noch de overheid, noch u het recht mij opnieuw te dwarsbomen bij de uitoefening van mijn beroep. Dat is opnieuw ordinaire broodroof van de staat, zoals ik al veertig jaar ondervind’.

Van der Voet: ‘Maar u hebt eerst in *HP/de Tijd* verkondigd, dat de koningin niet naar Suharto moet gaan en dit herhaalt u dezer dagen in een brief in *De Volkskrant*.

‘Nou en? Mag ik dit van u niet vinden of schrijven? Wanneer u blijft dwarsliggen op bevel van Kok of van de

procureur-generaal Docters van Leeuwen, of wie ook in dat wespennest Den Haag, dan zal ik rechtsmaatregelen laten nemen,' antwoordde ik. 'Daar hebben we al rekening mee gehouden,' aldus de directeur van de RVD, en woordvoerder van Beatrix en Kok. Het werd me steeds duidelijker met wat voor mensen ik te maken had.

Op 18 juli 1995 werd ik opgebeld door ambassadeur J.B.S. Karadisman. Hij verontschuldigde zich over de vertraging welke met de visumtoewijzing was ontstaan. 'U weet,' zei hij, 'wij kunnen het besluit van uw visum niet alleen in Den Haag nemen. Ik heb nog één dag nodig om met Pak Alatas (de minister) in Jakarta te overleggen. Kunt u mij morgen tussen 15:00 en 16:00 uur bellen?' Hij liet tussen de regels doorschemeren dat ik me geen zorgen hoefde te maken gezien de uitstekende verhouding met hem en met zijn minister. Ik maakte me dus nog altijd niet al ongerust. Tenslotte had ik twee opdrachten voor de koninklijke reis welke voor iedere free-lance journalist een bijzondere uitdaging zou zijn.

Op 19 juli 1995 telefoneerde ambassadeur Karadisman uit eigen beweging. Mijn visumaanvraag, ondersteund door het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag was afgewezen. Ogenschijnlijk leek dit negatieve besluit dus ook een klap in het gezicht van de Nederlandse regering. Maar dit was dus niet het geval, want men had mij als risicofactor, en als crimineel gepresenteerd, met medeweten van Kok en alle betrokken partijen in de residentie, in het geheim via het Haagse politionele apparaat.

De ambassadeur onderstreepte, dat de weigering niet van het Indonesische ministerie van Buitenlandse Zaken uitging. 'Ik weet,' zei hij, 'dat minister Alatas moeite voor u heeft gedaan. Maar het besluit is ook uit zijn handen genomen.' Hij bracht de jobstijding zo vriendelijk mogelijk over en voegde er aan toe: 'Als dit nu allemaal voorbij is en ik ben weer terug op mijn post hoop ik dat u eens langs zult komen,' waarmee de heer Karadisman te kennen gaf, dat de weigering van een visum kennelijk slechts de reis van Beatrix betrof. Goede raad was duur. Welke mogelijkheden waren er nog om mijn werk alsnog te kunnen doen?

Intussen was een nationale discussie rond het staatsbezoek ontstaan. De beschrijving van mijn persoonlijke ervaringen en vriendschap met Sukarno in *HP/de Tijd* ontlokte aan een televisie-medewerker het schrijven van 'Laten we van Sukarno geen heilige maken'²⁴ Dat bracht me op de gedachte een aanvullend artikel voor *De Volkskrant* te schrijven, ditmaal voor de Forum-pagina, met als titel 'Sukarno en Suharto: Dag en Nacht'.²⁵ 'Wanneer iemand smakelijk zou hebben gelachen om Glissenaars pleidooi Sukarno niet als een heilige te beschouwen zou het Sukarno zelf zijn geweest,' schreef ik. 'De hele Indonesische natie zag hem als een man van vlees en bloed, die er prat op ging van mooie dames te houden. Sukarno was de eerste om te erkennen, dat hij niet zonder fouten of zonden was.' Glissenaars wist, net als de meeste mensen die ongeremd over Bung Karno babbelen, niet over wie hij het had.

Op 3 augustus 1995 publiceerde bisschop Muskens uit Breda een zeskoloms artikel eveneens op de Forum-pagina van *De Volkskrant* onder de titel, 'We kunnen niet

om de betekenis van Sukarno heen.’ Op dezelfde pagina pleitte Saskia Wieringa, docente aan het *Institute of Social Sciences* in Den Haag, dat zij er de voorkeur aan gaf om Suharto te vergelijken met Hitler en Mussolini en niet, zoals ik had gedaan, met Pol Pot. Zij behoorde tot de zéér weinigen, die in deze nationale discussie over het staatsbezoek de nadruk legden op het feit dat er in 1965 in Jakarta geen PKI-coup, maar een CIA-coup had plaatsgevonden.

Vrijwel geen enkele beschouwing repte in 1995 met één woord over de rol van de CIA in de staatsgreep van 1965 in Jakarta tegen Sukarno. Het is alsof bij de heren specialisten in Indonesische zaken een taboe rust op het noemen van deze grootste criminele mafia-organisatie in de zogenaamde Vrije Wereld. Commentatoren schijnen er evenmin van op de hoogte, dat de CIA al in 1950 een begin maakte met in troebel water tegen Sukarno te vissen. Tot dusverre is alleen de zogenaamde Sumatraanse opstand van 1958 als CIA-operatie ontmaskerd door professor George Mc Turnan Kahin uit de V.S., die aan de hand van vrijgekomen documenten hierover onlangs een gedetailleerde studie het licht deed zien. Eens komt het moment, dat nader uit de doeken zal worden gedaan welke rol de verraderskliek van Suharto in 1965 met de CIA heeft gespeeld.

Ook Dirk Vlasblom, correspondent in Jakarta van *NRC Handelsblad*²⁶ kent de geschiedenis van het land waar hij is gestationeerd blijkbaar niet. Zijn artikelen staan gelijk aan desinformatie. Op 20 Juli 1995 publiceerde hij bijvoorbeeld een zevenkoloms artikel ‘Indonesische eenheid is te danken aan koloniaal bewind.’ Vlasblom moet niet in de gaten hebben gehad wat voor klinkklare nonsens hij schreef. Hij dichtte de uitspraak toe aan de 76-jarige gepensioneerde generaal A.H. Nasution, oud-legerleider en oud-minister van Defensie, die rechtstreeks tot de CIA-verraderskliek rond Suharto gerekend moet worden. Vlasblom omschrijft hem in *NRC Handelsblad* als ‘onverdachte bron’. Hoe krijgt deze journalist de onzin op papier?

Nasution is vanaf het eerste uur van de republiek Indonesië vrijwel constant subversief bezig geweest tegen de wettige regering, dus het democratisch gekozen gezag in het land. Het is wáár, dat Nasution zich in 1958 bij de CIA-coup op Sumatra en het eiland Sulawesi nog achter Sukarno opstelde. Maar reeds in 1961 werd deze generaal onder meer in Parijs en Bonn gesignaleerd, waar hij bij vertrouwelijke gesprekken te kennen gaf dat Bung Karno door hem zou worden afgezet. Zijn rechterhand, de heer Ujeng Suwargana, ging een stapje verder en stelde in het vooruitzicht, ‘we zullen Sukarno van het volk isoleren en laten sterven als een bloem die geen water meer krijgt.’ Ná 1965 heeft Suharto exact jegens Sukarno gehandeld, zoals Nasution en Ujeng in 1961 voorspelden.

Afgezien dus van het feit dat Nasution in 1995 allesbehalve een ‘onverdachte bron’ is, had Vlasblom behoren te benadrukken, dat wellicht de geografische samenstelling van de republiek Indonesië aan Nederland is te danken, maar dat het feit dat Indonesië een betrekkelijk rustige eenheidsstaat is geworden enkel en alléén op het conto van Bung Karno, de *nation-builder* bij uitstek, moet worden geschreven.

In een andere reportage sprak Vlasblom met de ceremoniemeester voor het bezoek van Beatrix, professor Emil Salim (65). De Indonesiër vertelde de *NRC*-journalist onder meer, ‘De president is een echte Javaan. Javanen kunnen zich heel goed over narigheden uit het verleden heen zetten. Suharto was heel hartelijk tegenover koningin Juliana en met prins Bernhard staat hij op goede voet. Het klikt tussen die twee. Bernhard neemt altijd sigaren voor hem mee.’ De prins heeft een leven lang bewezen zich dikwijls met de verkeerde mensen te in te laten, zoals de heren Meuser, Hauser en Weisbrod in de Lockheed-affaire. Na bezoeken aan Hitler en Juan Perron schroomde hij niet gouden olifantjes te gaan aanreiken bij CIA coup-generaals Sese Seko Mobutu in Zaïre of Suharto in Indonesië. Inderdaad hebben Mobutu en Suharto zich ingezet voor de rechten van orang oetans en chimpansees, ook om Bernhard te plezieren. Daarentegen staan rechten van mensen niet in hun klapboekjes. Mobutu en Suharto horen tot de top der door de CIA ingehuurde massamoordenaars in de klasse Augusto Pinochet in Chili, die zich bovendien fabelachtige rijkdommen verschaften door het volk op gigantische schaal te bestelen. Bernhard had uiteraard nooit in gezelschap van Suharto gesignaleerd mogen worden. Nu ging Beatrix er heen. Zoals de ouden zongen piepen de jongen.

Vlasblom sprak nog meer met de heer Salim. ‘Prins Bernhard vertelde me,’ aldus de Indonesische ceremoniemeester, ‘dat hij heel openhartig praat met Suharto, over bosbouw en natuurbeheer bijvoorbeeld.’ Ik denk dat als echte journalist, Vlasblom gevraagd zou moeten hebben, ‘Heeft prins Bernhard naast de rechten voor orang oetans ook wel eens over de rechten van journalisten en leden van vakbonden in Indonesië met Suharto gesproken?’ Om niet te spreken over de vraag, ‘Hoe verklaart Suharto het laten afhakken van één miljoen Indonesische hoofden ná de CIA-coup van 1965?’ Niets daarvan bij de *NRC*-man. Geklets in de ruimte is wat hij de lezers bij voorkeur opdist.

‘Suharto beschouwt de prins als een oudere broer,’ aldus professor Salim tot overmaat van ramp. ‘Beatrix is zijn dochter en zoiets heeft meer dan formele betekenis’²⁷. Om de les in elementaire journalistiek aan Vlasblom voort te zetten, zou ik op die uitspraak hebben gevraagd: ‘Maar professor, als Bernhard de broer van Suharto is, dan is Juliana diens schoonzuster, Beatrix diens nicht, Claus diens in Duitsland geboren neef, en Willem-Alexander een aanverwant achterneefje. Vertelt u eens, zenden deze familieleden elkaar ook kerst- en nieuwjaarskaarten?’ Trouwens: de manier waarop ‘Oom’ Suharto de dochter van zijn ‘broer’ Bernhard in Jakarta zou schofferen en beledigen spreekt niet van al te hartelijke betrekkingen tussen de familieleden van Oranje en de Suharto's uit kampong Kemesu, zestig kilometer verwijderd van de kraton (het paleis) van de Sultan van Jogjakarta. Helemaal mooi zou het zijn geweest, wanneer Vlasblom op dit punt gekomen uit *Erik, of het klein insectenboek* van Godfried Bomans zou hebben geciteerd²⁸.

Erik Pinksterblom bezoekt hier namelijk de familie van Vliesvleugel. ‘Wij zijn altijd blij,’ aldus mevrouw van Vliesvleugel, ‘een heer te ontvangen. Een heer is een heer, men is het of men is het niet. Is men het, dan is men het ook, maar is men het niet, welnu, dan is men het ook

niet.’ ‘En wordt men het ook niet,’ vult mijnheer van Vliesvleugel aan. Suharto in een notedop vrij naar Bomans. Misschien geldt hetzelfde voor Wim Kok, ook al beëindigde hij met succes *Nijenrode* en at hij al met mes en vork voor hij op het kasteel tussen ‘de rijkeluiszootjes’ terecht kwam.

Wat Jaap van Ginneken vervolgens zou moeten gaan schrijven is ‘Jakarta op de divan.’ Temeer daar de vaderlandse media maar een minimum aan informatie aanreikten over de gastheer van Beatrix, die uit een Javaanse gribus naar de top klom. Wat weet men hier eigenlijk over de werkelijke achtergronden van Suharto? De jeugd van het kampong jongetje was rommelig, ook vanwege pleegouders met wisselende tehuizen. De MULO werd niet afgemaakt. De jongeman belandde als jongste bediende op de Volksbank van het gehucht Wurjantoro, alwaar hij blijkbaar de smaak voor het grote geld te pakken kreeg, wat hem uiteindelijk de twijfelachtige onderscheiding zou gaan opleveren van ‘grootste corruptor’ uit de geschiedenis van Zuidoost-Azië.

Maar de kleine bankemployé wilde hogerop. Dat kon niet want hij had alleen maar leren lezen en schrijven. Hij meldde zich bij de Koninklijke Marine. Daar kon men hem uiteraard slechts de post van koksmat aanbieden. Dit paste noch in de illusies, noch in de ambities van de jonge Suharto. Zo belandde hij op de inheemse school voor sergeanten in Gombong. Zijn succesvolle kruistocht over honderdduizenden lijken naar het Merdeka-paleis in Jakarta was begonnen. Een monsterverbond met de CIA en Chinese zakenlieden, alsmede hoogverraad jegens president Sukarno, zou hem uiteindelijk in 1968 de hoogste macht in het land opleveren. Dit zijn gegevens die hier nergens in de media te bespeuren zijn.

Geklets in de ruimte is wat Vlasblom zijn lezers voortdurend opdist, een mening die in de Nederlandse gemeenschap in Jakarta maar al te vaak wordt gedeeld. ‘Voor de correspondent van *NRC Handelsblad* in Jakarta houdt het niet verstrekken van pertinente informatie direct verband met geen risico lopen om het land uitgezet te worden,’ aldus de president-directeur van een vooraanstaand Nederlands bedrijf in Indonesië. De heer Harmoko, de Joseph Goebbels van Suharto, behandelt Indonesische journalisten als oud vuil, maar trekt zijn handschoenen aan voor buitenlandse correspondenten. Vlasblom vertelde Maartje van Weegen tijdens het bezoek van Beatrix, dat hij wel eens op het matje werd geroepen. ‘Was het nodig dat u dit schreef?’ wordt hem dan door de Indonesische censoren gevraagd. ‘Ja,’ antwoordt de lefgozer Vlasblom, althans dit zegt hij op onze televisie. Pure verlakkerij. Hij is met een Indonesische gehuwd, heeft een kind en wil graag blijven waar hij zich bevindt. Prima, maar met zijn geschrijf verlakt hij hier zowel de lezers van de *NRC* als zichzelf.

Vlak voordat Beatrix en Claus met een KLM-lijntoestel naar Singapore vertrokken om aldaar in Azië te acclimatiseren werd bekendgemaakt, dat de barmhartige dictator drie van de nog 350 in de gevangenis verblijvende politieke gevangenen op 15 augustus zou loslaten. Het ging om oud-minister van Buitenlandse Zaken, dr. Subandrio (81), om luchtmaarschalk Omar Dhani (71) en om oud-politiefchef Raden Sugeng Sutarto (77). Aanvankelijk waren zij ter dood veroordeeld, maar door de ein-

deloze goedertierenheid van massamoordenaar Suharto werd dit vonnis in levenslang omgezet. Den Haag was blij. De Indonesische president gaf aan de vooravond van de reis van Beatrix immers een signaal waaruit ‘respect voor mensenrechten’ sprak?

De media hier brachten het nieuws van de vrijlating van ‘De Drie van Jakarta’ onder vermelding, dat zij bij een PKI-coup in 1965 betrokken zouden zijn geweest. *De Volkskrant* noemde hen zelfs ‘coup-plegers.’ In de VS noemt men zoiets *bullshit*. Alle drie waren getrouwen van Bung Karno en wie denkt, dat president Sukarno in 1965 een coup tegen zichzelf zou hebben gesanctioneerd, moet zichzelf laten nakijken. Wat de rol van communisten betreft kan worden gesteld, dat zich hoogstens PKI-ers onder de verdedigers van Sukarno en de republiek bevonden, die optraden om een CIA-coup te voorkomen.

Ik heb in 1966 met een NTS-televisieteam het terechtstaan van dr. Subandrio in Jakarta gefilmd. Hij stond voor militaire rechters, die van dit proces een persiflage maakten. Hij werd ter dood veroordeeld, omdat hij na Sukarno de machtigste man in Indonesië was, die onder meer de controle had over de Indonesische CIA. Suharto zou het liefst Sukarno ter dood hebben veroordeeld, maar durfde dit niet aan vanwege de toch nog massale aanhang van de eerste president van het land. Zijn wraak werd dus op Subandrio bekoeld, die volhield dat er geen PKI-coup was geweest en dat een Dewan Djendral²⁹ met de CIA verantwoordelijk waren voor de coup. Subandrio zou Subandrio niet zijn geweest wanneer hij niet volgend op zijn vrijlating met een brede glimlach aan de van toeten noch blazen wetende Maartje van Weegen verklaarde, dat 1965 een PKI-coup was geweest. Als de man dit in 1966, toen ik hem filmde in de rechtszaal zou hebben gezegd, zou hij zijn vrijgesproken. Misschien had hij dan net als zijn voorganger Ruslan Abdulgani nog een ambassadeursbaantje van de verrader van Sukarno gekregen.

Nauwelijks waren Beatrix en Claus veilig en wel in Singapore geland of de Indonesische minister van Justitie, Utoyo Usman, kondigde in Jakarta zeven executies aan, waaronder die van twee politieke gevangenen, Bankus en Marsudi, oud-lijfwachters van president Sukarno. Paniek in Den Haag. Het kat-en-muis-spelletje, dat Suharto zich had voorgenomen met de Nederlandse Koningin te gaan spelen, was al begonnen. Intussen was Willem-Alexander met het regeringstoestel onderweg naar Singapore. Spoedberaad in het Torentje. Stel je voor, dat Suharto gevangenen gaat fusilleren terwijl Hare Majesteit zijn gast is? Moest zij worden teruggefloten?

Volgens *De Telegraaf* zou Suharto de executie van zeven gevangenen tijdens een woedeaanval hebben genomen. ‘Executeren!’ had de president in razernij geroepen. Onwaarschijnlijk was dit bericht niet. Na in april van dit jaar in Hannover geconfronteerd te zijn geweest met anti-Suharto demonstraties moet deze Suharto in het vliegtuig terug naar Jakarta een soortgelijke woede-aanval hebben gehad. Sommige medewerkers vroegen zich zelfs af of hij er in zou blijven. De man was door het dolle heen. Het is misschien ook niet verwonderlijk, dat de 74-jarige wraakzuchtige leider van Indonesië in het zicht van het einde van zijn presidentschap zich beter dan ooit realiseert wat hij zoal op zijn kerfstok heeft. Woedeaanval

of niet, de aankondiging van de voorgenomen executies was een eerste klap in het gezicht van zijn onderweg zijnde gast, de Nederlandse Koningin.

Intussen gebruikte ik de maand augustus doorlopend om alsnog een visum voor Indonesië te bemachtigen. Kok, de Onzekere, liet ik verder voor wat hij was. Zijn complexen jegens jongens met centen op *Nijenrode* beloofden weinig goeds. De afstand tussen Bergambacht en Bosch en Duin³⁰ bleef voor hem moeilijker te overbruggen dan voor mij. Ik concentreerde me dus op de Koningin, Van Mierlo en Hans van der Voet. Ik schreef Beatrix ondermeer:

'In 1992 werd ik door Docters van Leeuwen in strijd met mijn elementaire rechten als burger en journalist van de ene op de andere dag uit Zuid-Afrika gesmeten. Dit gebeurde zogenaamd om de veiligheid van premier Lubbers te garanderen, die 9 Augustus voor een officieel bezoek werd verwacht. Zoals U weet werd het bezoek tot 1994 uitgesteld, maar mijn uitwijzing werd gehandhaafd. Nu gebeurt er iets dergelijks met Uw reis naar Indonesië. Ik mag van de inlichtingendiensten niet met U mee zogenaamd om uw veiligheid te garanderen, wij, die door dezelfde lieve dame beiden werden groot gebracht. Van der Voet is bang, dat ik vanuit Jakarta zou schrijven dat Suharto een massa-moordenaar is.

In het geval van Zuid-Afrika heb ik U indertijd gevraagd er eens met de heer Lubbers over te spreken. Hij stelde een onderzoek in en lichtte me op 8 Augustus 1994 in het Torentje summier in. Hij heeft me dus in Februari van dat jaar samen met de heren Kok en Kooijmans mee terug naar Zuid-Afrika genomen ná de smerige gang van zaken rond mijn uitwijzing te hebben ontdekt. Maar ik stond nog op de zwarte lijst van Zuid-Afrika dankzij Docters van Leeuwen. Lubbers liet daarop de ambassadeur bellen, dat ik ook zonder visum zou mee gaan. Daarop kreeg ik binnen 24 uur reispapieren.

Ik vraag U nu met klem, mag hetzelfde met ambassadeur Karadisman gebeuren? Kan uw woordvoerder van der Voet hem laten weten, dat ik ook mee ga zonder visum? De reis naar Indonesië vertegenwoordigt voor mij een belangrijke opdracht met een financiële remuneratie. Ik heb momenteel een minimumuitkering van 1.111,03 gulden per maand. De staat saboteert mijn werk als journalist, zoals U weet al veertig jaar, sinds 1956. Is het nu misschien genoeg geweest? De overheid, dus de regeringen door Uw moeder en door U voorgezeten, hebben mij tot de bedelstaf gebracht. Ik ben nu zeventig jaar geworden. Moet dit zo eeuwig door gaan?'

Minister van Buitenlandse Zaken, Hans van Mierlo schreef ik als volgt:

'Ik heb opdrachten van HP/de Tijd, Story en RTL 4-Veronica wil een filmpje met me maken in Jakarta. Uw ministerie heeft mij formeel aangemeld als meereizend journalist. Tezeldertijd hebben de zogenaamde veiligheidsdiensten Indonesië verzocht mij niet toe te laten als risicofactor nota bene.

In 1994 liet premier Lubbers in een soortgelijk geval met Zuid-Afrika telefoneren dat ik ook zonder visum met hem mee zou reizen. Bent U net als Lubbers bereid een dergelijke boodschap ambassadeur Karadisman van Indonesië te doen toekomen?'

Er gebeurde natuurlijk niets. De majesteit, Kok, Van Mierlo en Van der Voet hadden bepaald dat ik straf verdiende voor de brochure *Bon Voyage, Majesteit!* Hierop zonden we via advocaten een serie boodschappen naar de RVD ter attentie van Van der Voet, die niemand zelfs een antwoord waardig achtte. Hij zat met een mond vol tanden, de arme man, als coördinator van de nieuwe onbehoorlijke streken van het Haagse machtsapparaat.

Op 1 augustus bevestigde ambassadeur Karadisman ditmaal schriftelijk, dat mij geen visum kon worden gegeven³¹. Jakarta had geen keus als de veiligheidsmensen van Beatrix hen meedeelden, dat ik een crimineel was, die een risicofactor vormde.

De eerste maal, dat ik zeker wist, dat de staat der Nederlanden mij als een gevaar beschouwde was op 6 juni 1961, toen ik bij Henk Hofland in Ouderkerk aan de Amstel ging dineren. Men had hem op gezaghebbende niveau in de residentie geïnformeerd, dat ik een journalist was die ver van Beatrix moest worden gehouden, die verder een slechte seksuele reputatie had en voortdurend het landsbelang beschadigde. Ik luisterde naar de informatie en dacht: ‘Dit kan niet, de bezettingsjaren zijn voorbij: we zijn nu vrij.’ Maar, inderdaad, toen Beatrix in 1963 in Washington de eerste steen kwam leggen voor een nieuwe Nederlandse ambassade wisselden minister Luns en de toenmalige ambassadeur J.H. van Roijen een dozijn geheime telegrammen aan elkaar uit over hoe ik van Hare Koninklijke Hoogheid kon worden weggehouden. Jos Slats stak in 1992 nog de draak over deze gang van zaken in *De Volkskrant*. Want het zou tot 1991 duren vóór ik de bewijzen in handen kreeg, dat ze inderdaad zo gek waren geweest in Den Haag als Hofland in 1961 waarschuwde³².

De meest recente gebeurtenis, waardoor ik me realiseerde door het machtsapparaat veertig jaar lang uit de omgeving van de koninklijke familie te zijn weggehouden was tijdens de reis van prinses Margriet en Mr. Pieter van Vollenhoven van 22 tot 31 Mei naar Canada. H.K.H. stond de Canadese pers in haar voormalige geboortehuis in Ottawa te woord. Dit soort ontmoetingen maakt haar blijkbaar nerveus. Ik ging aan de eetkamertafel recht tegenover haar zitten en probeerde haar op haar gemak te stellen. Na afloop zei de prinses tegen mevrouw Van Vonderen van de RVD, de dame die haar van regeringswege begeleidde, ‘Waarom was het toch alweer, dat wij niet van Willem Oltmans mochten houden?’ Wat hebben de Haagse laaielichters in godsnaam de koninklijke familie - die overigens beter zou moeten weten - deze mensen over mij op de mouw gespeld? In 1978 zei prins Bernhard in Suriname tegen me, ‘Wij moeten eens praten.’ Dat gesprek moet nog altijd plaatsvinden. De Oranjes zijn de gevangenen van idioten.

In de vorige eeuw was Prins Willem Frederik Hendrik, ‘de Zeevaarder’, de eerste Oranje die Indië bezocht. Koningin Juliana was het eerste Nederlandse staatshoofd, dat in 1971 voet op Indonesische bodem zette. Op 22 Juni 1971 zond een groep landgenoten en deskundigen een dringende boodschap naar paleis Soestdijk met het verzoek Suharto geen eer te bewijzen door een staatsbezoek aan hem te gaan brengen. De tekst van toen is even actueel in 1995³³. Echt warm zijn de Oranjes nooit voor Indië gelopen. Javaanse vorsten woonden wel het

huwelijk van prinses Juliana bij in 1937, maar tegenbezoeken zijn niet de sterkste zijde van dit vorstenhuis geweest. Beatrix heeft zelf trouwens gezegd ‘wel erg lang gewacht te hebben met dit staatsbezoek.’ In grote lijnen wist zij natuurlijk ook wat voor boeven er in 1965 in Jakarta aan de macht waren gekomen. Echt staan trappelen heeft deze Koningin nooit om zich met de Suharto's te encanailleren.

Op 29 Juli 1995 had ik in *De Volkskrant* gewezen op het feit dat Suharto, zoals Hitler de Joden een gele ster uitreikte, de 1.352.896 voormalige politieke gevangenen het stempel ET (Ex Tapol³⁴) in hun identiteitspapieren liet meegeven om voormalige Sukarno-aanhangers en communisten te verhinderen ooit weer normaal in de samenleving te kunnen terugkeren. Op 8 Augustus maakte de coördinerende minister voor politieke en veiligheidszaken generaal Susilo Sudarman in Jakarta bekend, dat met onmiddellijke ingang de gewraakte letters ET uit de papieren van voormalige gevangenen gehaald zouden worden. De terzake doende vergelijking met Hitler en de Joden scheen zelfs het fascistische Suharto-regime te gortig. Ook deze démarche was aan de vooravond van het Nederlandse staatsbezoek een positieve ontwikkeling.

Bij de nadering van de eigenlijke viering van vijftig jaar Republiek Indonesië op 17 augustus 1995 namen de commentaren in de media verder toe. L. Metzemaekers - om er één uit te pikken waar niets van klopte - schreef een achtkoloms verhaal in *Het Financiële Dagblad*³⁵, dat eindigde met de woorden, ‘Sukarno heeft Indonesië naar de onafhankelijkheid geleid, ook al wordt hij tot op de dag van vandaag verguisd.’ Wanneer was Metzemaekers voor het laatst in Indonesië? Hij begint zijn overpeinzingen met te verklaren, dat hij in 1957 in de Indonesische ambassade te Bonn twee uur met Bung Karno zou hebben gesproken. In 1957 was Sukarno niet alléén niet in West-Duitsland of in Bonn, hij verliet in 1957 Indonesië in het geheel niet. Bovendien gaf de Indonesische president geen interviews aan Nederlanders, laat staan een gesprek van twee uur.

Het is wáár, dat de massale populariteit van president Sukarno in 1965 eerst een schijnbaar onherstelbare schade opliep, nadat de coupgeneraals onder leiding van Suharto hem zwartgemaakt hadden en afgeschilderd als een president, die heimelijk met de PKI de moord op zes generaals had beraamd. Inderdaad heeft 1965, als gevolg van de opzettelijke leugencampagnes van Suharto en de zijnen, een traumatisch effect gehad op het geloof en het vertrouwen van de massa in hun geliefde leider.

Prins Norodom Sihanouk van Cambodja, die in 1970 aan een soortgelijke CIA-coup ten prooi viel als Sukarno deed in 1965, schreef hierover in zijn boek *My War with the CIA: ‘With the help of psychological warfare specialists from Indonesia who had engineered the slander campaign against the late President Sukarno, Lon Nol and Sirik Matak whipped up a campaign against the monarchy... Slogans such as, “The Monarchs Were Always Traitors” were hung in the streets.’*³⁶

Metzemaekers verzuimt de reden te vermelden waar - om er een vitale periode is geweest, dat het Indonesische volk, althans voor een deel, Bung Karno heeft verguisd. De door de CIA voorgesorteerde coupgeneraals in Jakarta en Pnom Penh gebruikten klassieke nazi-methoden

om de volkeren van Indonesië en Cambodja te misleiden en op een dwaalspoor te brengen. Maar in de loop de jaren zijn de schellen geleidelijk van Indonesische en Cambodjaanse ogen gevallen. In brede kring wordt dertig jaar later beseft welke abjecte leugens de coupmachthebbers hebben verspreid om zelf de macht in handen te krijgen. In 1989 schreef Suharto in zijn memoires: ‘Ik wist zeker dat Bung Karno geen PKI-man was.’³⁷ Toen het generaal Suharto dus beter uitkwam om Sukarno aan het volk als heimelijk bondgenoot van de PKI te presenteren in 1965 deed hij dit zonder aarzelen. Maar toen hij het zich 25 jaar later dacht te kunnen permitteren, verklaarde hij in zijn herinneringen zonder blikken of blozen het tegenovergestelde. Terwijl Subandrio in 1965 weigerde te verklaren dat er een PKI-coup was gepleegd, zou hij in 1995 doodgemoedereerd tegen onze Maartje zeggen, dat er wèl een PKI-coup was geweest en dat Bung Karno de schuld droeg dat hij 30 jaar knijp had gezeten.

Waarschijnlijk is Metzemaekers, als orakel over Indonesië in *Het Financiële Dagblad* niet op de hoogte van het feit dat het Indonesische volk massaal tot inkeer is gekomen ten aanzien van de rariteiten van 1965. Er wordt in 1995 in brede kring beseft dat Suharto een laffe verrader is, die Indonesië heeft uitgeleverd aan dezelfde belangen, de imperialisten uit het Westen plus Japan, waar Bung Karno een leven lang tegen heeft gestreden om het Indonesische volk waarachtige onafhankelijkheid te bieden. Bung Karno zei dan ook in 1966, toen zijn levenswerk door de CIA en verraders van binnenuit werd vernietigd, tegen Dewi Sukarno, zijn Japanse echtgenote: ‘Ik ben nu even ver als in 1945 en moet weer van voren af aan beginnen.’ Maar hij was 65 jaar geworden en het ontbrak hem aan fysieke en mentale kracht de strijd opnieuw tegen een overmacht aan te binden. Suharto liet meteen al vijftien van Bung Karno's belangrijkste ministers achter slot en grendel zetten en generaals en hoge officieren op sleutelposities, die openlijk Bung Karno steunden, werden snel vervangen. Ik realiseerde me in ieder geval in 1966, toen ik vele uren en dagen met Sukarno dikwijls alléén doorbracht, dat hij zich geheel had berust in zijn lot.

Ter gelegenheid van de 17de augustus 1995 sprak premier Wim Kok het Indonesische volk via de televisie toe. Hij deed dit, tactvol als hij is, in het engels. Hij droeg een kostuum, en een das, zodat je dacht: hier zit een wethouder of ouderling uit Bergambacht. Het was een droog betoog en typisch PvdA georiënteerd, vlees noch vis, een het-kan-vriezen-of-dooien toespraakje gespeend van een authentiek karakter of persoonlijke moed. Hij vertelde het Indonesische volk wèl, dat zij ‘in een geweldig land’ woonden. Na ook een hengeltje te hebben uitgewooid voor wederzijds toerisme miste ook deze premier een historische kans nu voor eens en voor altijd over de brug te komen met hoe bekrompen en faliekant fout het koninkrijk ná 1945 jegens Indonesië heeft gehandeld. Voor toegeven dat bij het dekolonisatie-proces gigantische blunders zijn begaan was uiteraard ook in het brein van Kok geen ruimte. Hoe kon het ook anders?

Lolle Nauta, de Groningse denker, plaatste dan ook onmiddellijk een open brief aan Kok in *NRC Handelsblad*:

‘Als ik het goed begrijp’, schreef Nauta ondermeer, ‘wenst Uw regering zich nog steeds geen zorgen te ma-

ken over de mensenrechten in Indonesië, voor zover onze economische belangen dit toelaten. Hoe kunnen van onze kant deze dingen echter aan de orde worden gesteld, zolang we niet uitkomen voor de schendingen van de rechten van de Indonesische mensen, waarvoor wij de verantwoordelijkheid droegen? (Nauta verwees ook naar de recente onthullingen over oorlogsmisdaden van het Nederlandse expeditieleger in Indonesië.)

Mijnheer de Minister President, welk belang is gediend met het toedekken van ons verleden? Gelden de bekende woorden die Richard von Weizsäcker op 8 Mei 1985 tot zijn mede-Duitsers sprak niet ook voor ons? “Wie zich de onmenselijkheid niet wil herinneren, loopt het gevaar van nieuwe besmettingen”.³⁸

Beatrix zelf schitterde dus op 17 Augustus 1995 in Jakarta door afwezigheid bij de feestelijkheden, ook al was zij als enig buitenlands staatshoofd uitdrukkelijk uitgenodigd hierbij aanwezig te zijn³⁹. De enige politicus, die eerder dit jaar de moed had erop te wijzen, dat de Koningin, door pas 21 Augustus in Jakarta te arriveren ‘in haar hemd’ zou komen te staan, was wijlen Sicco Mansholt. Een kind kon berekenen hoe de voormalige jongste bediende van de Volksbank in Wurjantoto op de Nederlandse belediging een uitdrukkelijke Javaanse uitnodiging in de wind te slaan, zou reageren, behalve Kok, Van Mierlo en andere adviseurs, die medeverantwoordelijkheid dragen voor de hoogst onbeschofte wijze waarop de vorstin in Indonesië is bejegend. Suharto nam zich voor de Koningin nog veel meer in haar hemd te zetten dan ook Sicco Mansholt, met zijn grondige kennis van de Javaanse *adat*⁴⁰, voor mogelijk had gehouden. Men vergat, dat men niet meer met een wereldwijze, intellectueel en artistiek geschoolde Bung Karno had te maken, maar met een straatvechter van het laagste allooi.

Om te beginnen liet de Indonesische president de koninklijke familie op 21 augustus 1995 door zijn minister van Buitenlandse Zaken, Ali Alatas en diens echtgenote, van het militaire vliegveld Halim halen. Deze minister heeft al vaker voor het staatshoofd de kastanjes uit het vuur moeten halen om de eer van het land te redden. In 1971 waren de heer en mevrouw Suharto wel degelijk bij de aankomst van koningin Juliana en prins Bernhard naar het vliegveld gekomen. Deze drie Oranjes werden door de Suharto's op de stoep van het Merdeka paleis opgewacht.

‘Suharto,’ meldde Hans Moll, ‘die voor het front van fotografen en cameramensen op zijn horloge kijkt wanneer de koninklijke stoet iets verlaat bij het ontvangstcomité aankomt. Het leek een komisch en zelfs Europees gebaar, “we dachten dat jullie nooit zouden komen.” Met de glimlach waarmee dit gebaar vergezeld ging was het net geen verwijt, maar de boodschap was duidelijk: “jullie hebben ons laten wachten.” Daarmee werd het bezoek al bij aankomst in verlegenheid gebracht.’⁴¹

Moll vervolgde: ‘Een gewaardeerde gast wordt in Indonesië niet in verlegenheid gebracht. Op wat voor wijze dan ook suggereren dat iemand voor hinder, overlast of iets onaangenaams heeft gezorgd, is absoluut uit den boze. Uit beleefdheid doet een gastheer er alles aan om zijn gast voor gezichtsverlies te behoeden. Suharto maak

-

te zijn gasten echter duidelijk: “U heeft uw gastheer laten wachten”.³ Misschien wist collega Moll niet, dat Hare Majesteit te gast zou zijn bij een Javaanse plebejer, Beatrix zelf was hier tevoren voldoende van op de hoogte om onbeschoftheid straal te negeren. Waar haar moeder Juliana in zalige onwetendheid de door en door corrupte echtgenote van Suharto warm omhelsde en zoende beperkte haar dochter zich tot het kille gebaar van het geven van een hand. Beatrix had kunnen berekenen, dat Suharto, van aanzienlijk lagere sociale afkomst dan zijn vrouw⁴² zijn macho-prikkels op dat moment als verder uitgedaagd beschouwde. De koningin arriveerde in de optiek van de president vijf dagen te laat, liet hem ook nog op zijn eigen stoep op haar wachten - alsof zij daar iets aan kon doen - en daarop vertikte zij het ook nog zijn geliefde mevrouw Tien Per Cent⁴³ een dikke Oranje-zoen te geven. Daar zou hij haar goed voor betaald zetten. Voelde deze mevrouw Oranje zich te goed en te nobel voor Siti Hartinah, de *first lady*, en de tweede dochter van een districtambtenaar in Wurjantoro, waar de jonge Suharto in de plaatselijke bank werkte?

Hij pingpongede meteen terug door de geplande lunch, die na aankomst van de koningin en de prinsen op het programma stond af te zeggen. De uitleg was, dat de president nog vermoeid was van het herdenkingsfeest van 17 augustus, een extra onder de koninklijke neus wrijven van het feit dat de familie Oranje die dag ostentatief was weggebleven. De uitzonderlijk nare toon voor de rest van het samenzijn in Jakarta was vrijwel meteen gezet.

‘Lichte paranoia bij welkom in Jakarta’, berichtte Jan Tromp in *De Volkskrant*. Het valt altijd weer op, dat journalisten, die zéér lang in de residentie hebben verkeerd, zoals Tromp, terughoudend blijken delicate zaken bij de naam te noemen. Het hele gezelschap trok de eerste dag van het koninklijke bezoek aan Indonesië sombere mombakkesen, wat nauwelijks verwonderlijk was omdat het doopceel van één der hoofdrolspelers - Suharto - in het brein van de bezoekende koningin te bekend was om ook zelfs maar één werkelijk gemeente glimlach in de richting van deze mijnheer te kunnen produceren.

Omgekeerd was Suharto zich ervan bewust, dat Beatrix bekend was met getrokken vergelijkingen tussen hemzelf en de massamoordenaar Pol Pot in Cambodja, terwijl het hem moet zijn gerapporteerd door generaal Susilo Sudarman, dat Washington reeds herhaaldelijk kenbaar heeft gemaakt, dat Pol Pot voor het tribunaal van oorlogsmisdadigers in Den Haag zou behoren te verschijnen. De koninklijke visite aan Jakarta vertegenwoordigde zowel voor de bezoeker als voor de gastheer een behendig manoeuvreren, zoals men op ijs met wakken loopt. Zelf zou Hare Majesteit dan ook tijdens een kort onderonsje met journalisten op de Nederlandse ambassade zeggen - op zichzelf een opzienbarende primeur voor de kasteelvrouw van Huis ten Bosch - dat die eerste dag het zwaarst op haar schouders had gerust. De eerste vierentwintig uur in Indonesië had zéér veel geëist van haar acteertalent.

Die eerste dag vroegen de Indonesiërs 's middags om vier uur al om de tekst van de tafelrede, die de Koningin 's avonds tijdens het staatsbanket zou uitspreken. Opnieuw paniek in het Nederlandse kamp, vooral omdat niet de Indonesische pers erom vroeg, maar de regering.

Het protocol schreef immers voor, dat de Indonesische president als eerste het woord zou voeren? Jan Tromp vroeg zich dan ook in *De Volkskrant* af, of Suharto tijdig wilde weten wat de koningin zou gaan zeggen, opdat hij zijn eigen tekst, indien hem een en ander niet beviel, nog tijdig zou kunnen laten bijlijpen. Ook dit was een hoogst ongebruikelijke gang van zaken welke volgens Tromp voortaan verboden behoorde te worden.

Die avond hield de Indonesische president zijn toespraak kort en bondig. De kwintessens ervan was, dat ‘alle naties hun betrekkingen dienen te baseren op wederzijds respect voor elkaars soevereiniteit, niet inmenging in binnenlandse aangelegenheden en op samenwerking die beide partijen voordeel oplevert.’ De teneur was niets meer of minder, dat Nederland zich met eigen zaken diende te bemoeien en niemand het in zijn hoofd behoefde te halen Suharto eraan te herinneren dat hij in 1965 de macht greep via het aanrichten van het wreedste bloedbad uit de Indonesische geschiedenis. Hij had succes. Er werd door niemand met één woord over gerept.

De rede van Hare Majesteit was na zorgvuldig overleg tot stand gekomen. Als steeds was ook ditmaal de tekst voornamelijk door Beatrix zelf geschreven. In genoemd onderonsje met journalisten in Jakarta gaf zij toe, dat het gekrakeel in het vaderland over de reis, en wat zij mogelijk in Jakarta zou gaan zeggen, haar lichtelijk nerveus haar gemaakt. ‘Zij zei,’ aldus *NRC Handelsblad*, ‘dat zij uiteindelijk alle kranten en discussiestukken uit het raam had gegooid, geestelijk gesproken, alle meningen tegen elkaar te hebben weggestreept om vervolgens een geheel eigen verhaal te kunnen schrijven.’ Volgens de Koningin was dit ook redelijk gelukt. De Indonesische gastheren hadden in ieder geval ‘vriendelijk, zelfs alleraardigst’ gereageerd⁴⁴.

Hare Majesteit bleek eveneens op het paleis met de hele familie, inbegrepen de prinsen Friso en Constantijn, die zelf niet meereiden, een discussie op touw te hebben gezet waaraan behalve minister Hans van Mierlo ook de hoogleraren Wesseling, Fasseur en Bank hadden deelgenomen⁴⁵.

Evenals bij Wim Kok is de kennis van de heer Van Mierlo inzake Indonesië en haar geschiedenis nihil. Maar hij zat er bij als leerling in Indonesische zaken. Het waren dus genoemde drie hoogleraren van wie de wijsheid moest komen. Van Wesseling ben ik dezer dagen geen beschouwingen tegengekomen. Fasseur produceerde in *Elsevier* een beschouwing van twee pagina's, die hij als koloniale balans omschreef, welke zoveel ouwe koeien uit de sloot haalde, dat lezers die nu wel eens wilden weten bij wie de Koningin aanstonds op bezoek ging er geen snars wijzer van werden⁴⁶. *Elsevier* presenteerde een omslagverhaal ‘50 JAAR INDONESIË’ en zond Remco Meijer en Rinus de Hilster nota bene naar Nieuw-Guinea voor een reportage van zeven pagina's in kleur van het enige gebied van het voormalige Indië, waar we onze eigen politieke gevangenen als Mohammed Hatta, Sutan Sjahrir en anderen deponeerden om ze zover mogelijk van Batavia weg te houden, en aan welk gebied we ons nooit iets gelegen hadden laten liggen. Na de afgedwongen soevereiniteitsoverdracht werden de Papoea's slechts door Drees, Luns en consorten gebruikt om langer in de gelegenheid te zijn Bung Karno te blijven treiteren. Wat

de redacteurs van Neerlands grootste opinieblad bewogen kan hebben de lezers uitgerekend deze informatie voor te schotelen ter gelegenheid van 50 jaar republiek is onduidelijk.

Na afloop van het desastreuze bezoek van de Koningin aan Suharto probeerde Bank zijn desastreuze adviezen met niet minder dan een zeskoloms verhaal op de opiniepagina van de *NRC* te rechtvaardigen⁴⁷. Een belangrijk deel van zijn zinloze betoog handelde ook nog over Singapore en Maleisië. Uiteraard hield hij vast aan zijn standpunt, dat de vorstin er goed aan had gedaan op 17 augustus niet naar Jakarta te zijn gegaan.

Hans Moll daarentegen meldde, dat kort na de aankomst van het koninklijk paar op het Merdeka-paleis studenten aldaar een demonstratie organiseerden, waarbij werd geëist dat Nederland eindelijk openlijk de Indonesische onafhankelijkheidsdag zou moeten erkennen. Moll wees erop, dat doorgaans demonstraties ‘snel en hard’ door het leger worden ontbonden. Dat de demonstratie werd toegestaan onderstreepte, dat Suharto en de autoriteiten het doel ervan steunden⁴⁸.

De wens dat Nederland na een halve eeuw publiekelijk de Indonesische overwinning op het kolonialisme zou erkennen, wordt door het hele land gedeeld, zowel door aanhangers als tegenstanders van Suharto. De adviezen in tegenovergestelde richting van Leidse professoren aan de Koningin sloeg dan ook als een tang op een varken. Kanselier Konrad Adenauer zei eens tegen de Britse Hoge Commissaris in Bonn: ‘Het is jammer dat de lieve heer de intelligentie van mensen beperkingen oplegde en vergat hetzelfde te doen met stupiditeiten⁴⁹.

Ik zou Hare Majesteit uit de losse hand de namen van minstens tien personen kunnen opnoemen, die in alle opzichten op de hoogte zijn van nieuwe actualiteiten in Indonesië en haar bezworen hebben niet te gaan. Onder hen bevinden zich voormalige ambassadeurs, generaals, hoogleraren en journalisten. Zij zouden aan de adviseurstafel op paleis Noordeinde het staatshoofd hebben ontraden bij haar collega in Indonesië langs te gaan.

Vóór Hare Majesteit haar langverbeide toespraak bij het staatsbanket in het Engels voorlas werden tijdens een korte plechtigheid geschenken uitgewisseld. Beatrix bood de president van Indonesië een Holsteiner stier aan. Suharto heeft buiten Jakarta een gigantische boerderij opgezet. Hij besteedt er veel aandacht aan en de gedachte dit dier aan de veestapel van de man toe te voegen was aardig. Minder passend, om het mild te houden, was dat de Koningin hem een zilveren replica van het beest aanbood, welke kleiner was dan haar wijsvinger. Prins Claus kreeg een houten paard van de gastheer. Maar Beatrix ontving uit handen van de coup-generaal een uiterst kostbare gouden kris. In de context van de Javaanse geschiedenis en cultuur is dit de hoogste onderscheiding die de vorsten van Indonesië sinds mensenheugenis aan hoogbewonderde gasten als *djimat*⁵⁰ ten geschenke hebben gegeven. In dit opzicht heeft de omhooggevallen generaal een vorstelijker geschenk uit de hoed getoverd, dan de dame uit het Haagse paleis.

In het verleden schonken de vorsten van Europa elkaar een Arabische hengst. Inderdaad is onze specialiteit koeien, wat op de tableaus van Vermeer tot en met Jan Cremer is te zien, maar dat begeleidende model van een zilver stiertje van de vergelijkbare grootte van een vinger-

hoed, daar zou ik in ieder geval niet mee aan hebben durven komen zetten. Het zal haar ook wel ontraden zijn, maar helaas schijnt zij de meeste zaken zelf het beste menen te weten.

Vervolgens sprak zij haar rede uit, die via informatie van Jan en Alleman tot stand was gekomen. Het behandelde historische materiaal was vlekkeloos. Hoe het vroeger is geweest weten ze vooral in Leiden exact. Er was zelfs een vleugje huiselijkheid toegevoegd door middel van een referentie aan ‘de geuren en smaken van de Indische keuken’⁵¹. Dit wekte tevens de indruk, dat de vorstin op Huis ten Bosch tijdens de weekeinden van kokkerellen zou houden. Eigenlijk bestaan er slechts foto's van Claus met een schort in de koninklijke keuken.

Inhoudelijk miste natuurlijk alles waar Indonesië kenners vurig op hadden gehoopt. Angstvallig vermeed de vorstin ook zelfs maar de naam van de Indonesische vader des vaderlands te noemen. Zij had hier juist een uitstekende gelegenheid toe, omdat zij het aloude Javaanse systeem van *musjawarah* (praten) totdat je *mufakat* (overeenstemming) hebt bereikt, te berde bracht. Bung Karno is juist de politieke leider geweest, die het Indonesische volk bij het smeden van de eenheidsstaat steeds heeft gewezen op tal van puur Javaanse *modus vivendi* van hoe met elkaar om te gaan. Bung Karno bracht ze weer in de praktijk. Sukarno's leiderschap kenmerkte zich door geduldig overleg bij tegengestelde meningen. Zijn opvolger liet andersdenkenden bij honderdduizenden uit de weg ruimen. Juist op dit punt in haar redevoering gekomen had Beatrix, door Sukarno te noemen diens opvolger er subtiel op kunnen wijzen dat er authentieke Javaanse manieren van probleemoplossen waren, die *razzia's*, executies en concentratiekampen overbodig maakten. Mijns inziens heeft de majesteit een historisch onvergeeflijke blunder begaan om uit zogenaamde egards jegens Suharto de werkelijke *Bapak* van het land niet te durven noemen.

Dat Suharto doet alsof zijn voorganger nooit heeft bestaan is begrijpelijk. De *rice roots* van zijn psyche stammen uit de kampong. Wanneer hij in zijn toespraak tot de koningin refereert aan Willem van Oranje, wijst Suharto op de helden waar Indonesië trots op is; zoals Cut Nya' Dien, Imam Bonjol, Tenku Umar, Diponegoro, Pattimura, Monginsidi en Sudirman. Hij stelde tegenover Willem van Oranje geen één of twee Indonesische helden, maar meteen zeven. In zijn onnaspeurlijke wijsheid vermeed hij uiterst zorgvuldig Bung Karno, de grootste held van allemaal, ook maar te noemen. Naar mijn mening had de majesteit, die in Leiden kennis van de geschiedenis tot in haar vingertoppen opdeed, op zijn minst één maal aan Sukarno moeten herinneren. Maar een dergelijk advies zal haar van de zijde van adviseurs Wesseling, Faseur en Bank - om over Van Mierlo en de heren van de Apenrots maar te zwijgen - niet zijn gegeven.

Vanwege deze historisch omissie viel het accent op een andere passage uit de koninklijke rede, namelijk:

‘Een kenmerk van onze moderne samenleving is dat wij steeds meer weten over wat in andere landen gebeurt, daar ook steeds meer belangstelling voor hebben en ons daar wederzijds een oordeel over vormen. Hierbij moeten wij respect en begrip hebben voor verschillen in tradities en gewoonten.

Dit betekent echter niet dat wij geen gesprek kunnen aangaan over de fundamentele rechten en waarden die de leden van de wereldgemeenschap hebben vastgelegd. Deze vormen in toenemende mate in de dialoog tussen landen, en dus ook tussen Nederland en Indonesië, een vanzelfsprekend element.’

Op die wijze en in uiterst summiere bewoordingen schoot Hare Majesteit aan de feestdis de kogel over de mensenrechten in het Merdeka-paleis. Juist omdat het projectiel een blindganger was, bleef gastheer Suharto, hoewel zichtbaar geïrriteerd, toch maar zitten. Voor hetzelfde geld zou hij hebben kunnen opstaan om de plaat te poetsen. Het beste wat erover gezegd kan worden is dat de majesteit een passend mengsel van waar het werkelijk om ging zodanig wist samen te stellen, dat de Pol Pot van Indonesië de koninklijke rede bleef uitzitten. Zij slaagde erin de gastheer niet rechtstreeks te schofferen. Haar persoonlijkheid in acht genomen was dit feit vergelijkbaar met een *tour de force*. Want Beatrix is iemand die, wanneer koningin Fabiola vriendelijk verzoekt om op de begrafenis van koning Boudewijn niet in het pikzwart te verschijnen, dit juist wél doet. Welnu, Jaap van Ginneken moet in zijn volgende ‘Den Haag op de divan’ maar eens uitvlooiën waarom ‘De Eigenzinnige’⁵² haar natuurlijke eigenzinnigheid ten aanzien van de massamoordenaar van Indonesië in een laatje van het koninklijke boudoir op Huis ten Bosch had achtergelaten. De Koningin heeft immers van haar grootmoeder de eigenschap geërfd om wanneer het zo uitkomt te zeggen, ‘Ik heb u niets gevraagd!’ Zelfs de beminnelijke oud-minister Jan de Koning signaleerde deze Wilhelmina-eigenschappen bij de huidige vorstin. Niets van dit gedrag jegens Suharto. ‘Staatsbezoek op kousevoeten’, meldde *Trouw* over de hele voorpagina in vette letters⁵³. In de vijftien jaar dat zij Koningin is, was het in Jakarta dat zij zich voor de eerste maal *chapeau bas* opstelde.

Dàt was nu exact de reden waarom ik *Bon Voyage, Majesteit!* schreef. Sinds wanneer laat een Nederlandse koningin zich de wet voorschrijven door een schietgrage Aziatische despoot? Bij dit staatsbezoek bepaalde Suharto de grenzen tot waar Beatrix haar mond open kon doen. Die situatie heb ik voorzien. Hare Majesteit voor een dergelijk dilemma plaatsen was te absurd voor woorden. Zij, die haar dit hebben aangedaan, hebben slechts gedemonstreerd noch over enige elementaire kennis inzake Indonesië of Suharto te beschikken, noch door voldoende respect jegens het eigen staatshoofd te worden geïnspireerd, om haar in de positie te plaatsen waar zij tien dagen in Indonesië in heeft verkeerd.

Toen de lange koninklijke rede was beëindigd wilde Beatrix een heildronk op Suharto uitbrengen en prompt vielen de televisiebeelden uit. De vorstin zou weer eens ten prooi vallen aan de Hollandse koopmansgeest. Er was een bepaalde tijd voor de satellietverbinding afgesproken en betaald. Maar de feestdis in het paleis was uitgelopen. Dus op het *moment suprême* diende zich de olifant met de lange snuit aan en was het sprookje uit.

De Volkskrant noemde het ‘een bleek praatje’ en publiceerde zelf een bleek hoofdartikel, waarbij de Koningin zich ‘als een balletdanseres door een porseleinkast’ had bewogen. *NRC Handelsblad* sprak van een ‘troon-

rede in de tropen. Beatrix sprak in Jakarta, maar haar woorden waren mede bestemd voor binnenlandse consumptie'. De laatste hoofdredacteur van de *NRC*, die het bijvoorbeeld waagde in een hoofdartikel te stellen dat ik gelijk had en niet Luns en dat naar de leugens van Luns een onderzoek diende te worden ingesteld, was André Spoor. Na hem zegt of vindt *NRC Handelsblad* eigenlijk niets meer.

Hoofdredactionele commentaren worden in elkaar geflanst volgens dezelfde methode als die waarmee Beatrix haar tafelrede afstemde op Suharto's brein.

Zoals de Koningin rekening moest houden met grote bekken in Den Haag en Jakarta, zo houdt Ben Knapen rekening met wat Hofland eens omschreef als 'de onverdraagzame abonnee': de man of vrouw die de krant opzegt wanneer er te dikwijls meningen in worden verkondigd waar hij/zij zich niet mee kan verenigen. Beatrix diende te laveren tussen de bovenkamers van generaal Suharto en generaal T. Meines b.d., de man met de grootste mond in het vaderland ten aanzien van het oude Indië en voor wie, wat daarna in de grote Oost, gebeurde in dit leven geen haalbare kaart meer lijkt te zijn.

Trouw citeerde Suharto in een hoofdredactioneel commentaar, die in de tafelrede tegen Hare Majesteit had gezegd 'dat Indonesiërs heel erg van hun vrijheid houden'. De man organiseerde de afschuwelijkste concentratiekampen in de geschiedenis van Zuidoost-Azië en durft zonder blikken of blozen dergelijke pretentieuze retoriek in het bijzijn van Beatrix te gebruiken. Van Jan Greven, of de met de Koningin meereizende J. Bezemer, behoeven de lezers van *Trouw* geen nadere uitleg te verwachten. Vóór het bij deze heren zal opkomen om Suharto te presenteren in het kader waarin hij hoort, hebben, zoals Nikita Khrushchev dat eens noemde, 'de garnalen leren fluiten'.

Ook de Haagse politici, met name Wallage, Bolkestein, Wolffensperger en Heerma, lanceerden in koor lofuitingen en ordinaire gemeenplaatsen om hun adhesie met Hare Majesteits redevoering te betuigen. Paul Rosenmöller van Groen Links liet een ander geluid horen. Hij nam geen genoegen met 'de indirecte en heel voorzichtige verwijzing naar de huidige mensenrechtensituatie in Indonesië'.

Stel dat Paul Rosenmöller, en niet Beatrix, namens ons allen in het Merdeka-paleis de tafelrede had moeten uitspreken. Zijn rede zou om 16:00 uur al aan Suharto bekend geweest zijn. Zou de president dan gelezen hebben, dat Rosenmöller van zins was geweest een grote mond op te zetten als gast aan zijn dinertafel, dan zou Suharto binnen de kortste keren door zijn lijfarts bekend hebben laten maken door een aanval van angina-pectoris te zijn overvallen waardoor ook het diner zou zijn afge - last⁵⁴. Is dat wat koning Rosenmöller I zou hebben gewild, laat staan echt hebben gedaan?

Met dat soort onbezonnen reacties van Groen Links is niemand in het vaderland gebaat. Beatrix heeft binnen de geboden mogelijkheden eruit gehaald wat erin zat. Waar ik steeds fel tegen gekant was, was dat het Torentje haar in een positie zou plaatsen, die beneden haar waardigheid was. Met andere woorden: niemand in het lieve vaderland, ook prins Claus niet, is er ooit in geslaagd hare majesteit effectief de mond te snoeren. In dat opzicht behaalde Suharto een primeur: Beatrix stemde haar voor-

den af op de te verwachten woedeaanval van de Indonesische president. Daar hadden Kok en Van Mierlo de Koningin nimmer aan bloot mogen stellen. Niemand heeft het recht Beatrix in een rol te manoeuvreren waarbij de grenzen of mogelijkheden van haar meningsuiting door een fascistische dictator in Azië worden bepaald.

De echtgenote van het Amerikaanse staatshoofd, Hillary Clinton, sloeg misschien door naar de andere kant, toen zij de onlangs in Beijing gehouden Vrouwenconferentie toesprak. Zij noemde man en paard inzake mensenrechten waarbij de meest elementaire regels jegens gastheren grovelijk werden geschonden. Dat was het andere uiterste. Ik denk dat Rosenmöller & Co. graag zouden hebben gezien, dat Beatrix het minder in haar broek gedaan zou hebben voor mogelijke Indonesische reacties, in casu mijnheer Suharto in eigen persoon, en daarin ga ik met hem mee.

Zo eindigde de eerste dag van het staatsbezoek dus met een *black-out* op televisie. Hans van Mierlo noemde de dag van aankomst 'een mijnenveld'⁵⁵. 'Een staatsbezoek moet strekken ter harmonie in relatie tussen twee staten', aldus de minister, die had meegewerkt zijn koningin een terrein vol Javaanse *booby-traps* in te jagen, ook al zijn meestal slechts losse flodders daadwerkelijk afgegaan. Wanneer Van Mierlo tegen Jan Tromp zegt dat met dit staatsbezoek 'eindelijk de koloniale trauma's eruit zijn', dan weet je helemaal zeker met een amateur in Indonesische zaken te maken te hebben. Hetzelfde gold trouwens voor zijn interviewer, die zelf nooit eerder in Jakarta was. 'Toen ik een jongetje was, droomde ik over Java als een soort verlengstuk van mijn vaderland', zei Van Mierlo tegen Tromp. Gevreesd moet worden, dat de heer minister ook in 1995 over Indonesië is blijven dromen. Hij is er nu tien dagen geweest zonder ook maar in de verste verten kennis te hebben kunnen nemen van wat er zich werkelijk na vijftig jaar onafhankelijkheid afspeelt.

'Het had zo mooi kunnen zijn', berichtte *Trouw*⁵⁶. 'Onder het toezicht van het Nederlandse staatshoofd zouden de acht op uitnodiging van de Nederlandse regering naar Indonesië gereisde (oorlogs-) veteranen een groep Indonesische veteranen ontmoeten.' Het zou anders gaan dan gepland door de wijze Haagse mannen. De Indonesische veteranen bleven weg. Verwondering alom. Was deze reactie terecht?

De Indonesische oorlogsveteranen hadden Koningin en premier immers op subtiële Javaanse wijze de wensen kenbaar gemaakt van een krans voor Bung Karno en een gezamenlijk ziekenhuis ter revalidatie? Het behaagde de majesteit te doen of Sukarno nooit had bestaan en in plaats van het ziekenhuis zou een voormalig gebouw van een koloniale uitzuiger worden opgekalefaterd, opdat Indonesiërs vooral nooit meer zouden vergeten, dat Hollandse kooplieden in lang vervlogen tijden hun land als privé-achtertuin beschouwden.

Kok en Van Mierlo kwamen verder op de onzalige gedachte - ook weer zonder vantevoren behoorlijk verkennend werk te hebben verricht - acht Nederlandse veteranen op kosten van de belastingbetaler een reisje naar Jakarta aan te bieden als gasten van de staat. De acht ijzervreters, waaronder de generaals Meines en Boekholt, stonden dus vervolgens voor Hollandse aap, toen de In-

donesische oud-strijders tegen de hooggespannen verwachtingen van Den Haag in, niet kwamen opdagen.

‘Ach’, zei Van Mierlo, ‘het bezoek van de Koningin is emotioneel, politiek en economisch bevredigend verlopen’. De frequente wijzigingen en het openlijk bruskeren van het koninklijke gezelschap zouden volgens de bewindsman verder geen smet op het staatsbezoek hebben geworpen. Het afzeggen van de lunch met de Koningin en prinses had wel heel even ‘geknarst’, maar het was alleen maar een incident wanneer je er dat van wilde maken. ‘Als je dit doet moet je gaan ageren met het risico, dat je bonje krijgt’, aldus de minister van Buitenlandse zaken op Indonesische bodem⁵⁷.

Intussen mengde in Nederland Jan Pronk zich op televisie in de discussie. Hij verdacht Suharto en Indonesië van kwade opzet en had dus *tout court* gelijk. ‘Hij is er niet bij geweest’, aldus Van Mierlo. Als één der architecten van dit rampzalige staatsbezoek wrong Van Mierlo zich in de meest onwaarschijnlijke bochten om zijn eigen straatje en dat van de verantwoordelijke premier in het Torentje schoon te helpen vegen.

Alle ellende was veroorzaakt ‘door ambtelijke traagheid’ spelde het dagblad *Trouw* haar lezers over de voorpagina op de mouw. ‘Onzorgvuldigheid of een onhandig verpakt verbod’, meldde speciale verslaggever Bezemer vanuit Jakarta. Hij voegde eraan toe: ‘Dit werd niet duidelijk’⁵⁸. Bezemer had ofwel poep in zijn ogen, ofwel leed hij aan verstandsverbijstering. Waarom solliciteert deze journalist niet als voorlichter bij Kok of Van Mierlo?? Natuurlijk gaven de Indonesiërs met het wegblijven van de veteranen uitdrukking aan frustratie over het hernieuwde hanteren van de Haagse botte bijl ten aanzien van hun van te voren onder de aandacht van Koningin en premier gebrachte wensen. De betweters aan het Binnenhof wezen de suggesties af alsof ze niet waren gedaan. Maar generaal Pamu Rahardjo, bijgestaan door presidentiële adviseur en oud-minister van Buitenlandse Zaken dr. Ruslan Abdulgani, hadden de brief, die ik voor hen naar Den Haag meenam, zorgvuldig overwogen. Minister van Mierlo wuifde het onfortuinlijke gebeuren weg als gevolg van ‘betreurenswaardige ambtelijke traagheid’. Waar zijn de tijden gebleven dat ministers van Buitenlandse Zaken als Loudon, Van Karnebeek, Van Kleffens, Van Boetzelaer van Oosterhout of Beyen vakkundig het beleid bepaalden?

Een andere beroepsverkoper van knollen voor citroenen, Hans van der Voet - directeur van de RVD - verzong dat het geen ‘ambtelijke redenen’ maar ‘administratieve redenen’ waren geweest waarom de Indonesische veteranen niet waren komen opdagen. ‘Jammer voor de majesteit’, voegde hij met een zuur gezicht aan zijn commentaartje toe⁵⁹. Zijn medewerkster, mevrouw Jesse van Vonderen, had in juni het programma voor het staatsbezoek zo perfect dichtgetimmerd. Wat kon er inmiddels zijn gebeurd? Eén verklaring was, dat Suharto pas op het allerlaatste moment het schema voor de visite van Beatrix onder ogen kreeg en, zoals hij dit bij alles in eigen land gewend is, er onmiddellijk met een rood potlood een aantal strepen in aanbracht.

Alle begeleidende journalisten spraken over ‘constante irritaties’ bij het koninklijke gezelschap over de voortdurende wijzigingen in het programma van de Ko-

ningin. De vorstin is nu eenmaal gewend haar parcours tot op de seconde vantevoren te berekenen. Jaap van Ginneken herinnerde hieraan. Als iets anders loopt dan is voorzien, is de koninklijke staf nog niet jarig. ‘Ik ben erg ongeduldig. Misschien vinden mensen mij eigenwijs’, zei ze eens zelf. ‘Ik probeer er tegen te vechten.’ Haar jarenlange begeleidster, mejuffrouw Buringh Boekhoudt zei het tegen mij anders: ‘Beatrix flapt er alles uit wat zij denkt, net als jij trouwens’. Deze neiging is gedurende vijftien jaar Koningin-zijn gebleven, maar de controle hierop is zichtbaar verbeterd. Zeker tijdens de aanhoudende *flip flops* gedurende dit staatsbezoek. Dit weerhield de betaalde overheidspropagandist van der Voet er overigens niet van, Van Mierlo na te zeggen dat het staatsbezoek emotioneel, politiek en economisch bevredigend was verlopen. Samuel Butler schreef eens in zijn dagboek: *Any fool can tell the truth, but it requires a man of some sense to know how to lie well.*⁶⁰

Een tekening van Joep Bertrams in *Het Parool* onderstreepte welke indruk het gedrag van de Indonesische president jegens de Nederlandse Koningin die dagen bij het publiek hier had achtergelaten.

Het mag een godswonder worden genoemd, dat Hare Majesteit kans heeft gezien, het twee dagen lang op haar tenen gaan staan van mijnheer Suharto op koninklijke wijze te ignoreren zonder al te veel uit de plooi te raken. Voor de perfectioniste van vorstelijke bloede was er een mentale *tour de force* voor nodig zich op zo'n ostentatieve manier door de *upstart* uit kampong Kemesu te laten koeioneren. Iets anders is wat er zwaait voor degenen, die haar in Indonesië met verbluffende nonchalance in haar hemd hebben gezet. Er bestaat geen twijfel over of dit muisje krijgt een minder plaisant staartje.

Professor N. Schulte Noordholt maakte op televisie vrijwel onmiddellijk gewag van het feit ‘dat de Koningin apert en bewust door Suharto werd beledigd’. Wat een familiebezoek van twee uur had moeten zijn, werd tot een monoloog van de president teruggebracht, waarbij Beatrix, die ook volgens Jaap van Ginneken graag en veel praat, effectief de mond werd gesnoerd. Toen Suharto was uitgesproken kon de Nederlandse Koningin gevoeglijk oprassen. ‘Suharto heeft dit allemaal zéér bewust gedaan’, aldus Schulte Noordholt ‘Het laten rollen van spierballen heeft hij blijkbaar nodig om zich te profileren als mannetjesputter’. De professor vroeg zich dan ook af hoe het mogelijk is geweest, dat Kok en Van Mierlo de majesteit in zo'n kwetsbare positie hadden gemanoevreerd. ‘Wat zij hebben gedaan is geen beleid voeren om met een oranje strikje op de stoep bij de koning van Java te gaan staan. Daar had men de vorstin nooit voor mogen gebruiken.’

Opmerkelijk was dat professor Schulte Noordholt en Wereldomroepmedewerker A. Santoso op 8 september andermaal benadrukten, dat het bezoek van Beatrix aan Indonesië ‘de gevoeligheden’ tussen beide landen niet had kunnen wegnemen, zoals bijvoorbeeld minister Van Mierlo bij herhaling heeft verklaard. Zij noemden opnieuw het niet aanwezig zijn op 17 augustus 1995 van de Nederlandse Koningin ‘doodzonde dat het niet is gebeurd.’

Eveneens openbaarden beide schrijvers dat dr. Ruslan Abdulgani, adviseur van Suharto en oud-minister van

Buitenlandse Zaken in juli een bliksembezoek aan Den Haag bracht om voor de Indonesische president 'de stemming' in Nederland te peilen. In diezelfde maand vond er 'een omslag in de houding van Suharto plaats'. Ra, ra hoe kan dat? Wat en wie heeft dit veroorzaakt? Niemand schijnt hier een verklaring voor te hebben. Mijn analyse is, dat wanneer generaal Pamu Rahardjo van PETA in 1994, mede namens Suharto, te kennen geeft dat een krans leggen bij Sukarno acceptabel is en Nederland en Indonesië samen een ziekenhuis zouden moeten bouwen, en Beatrix, Kok en Van Mierlo doen of die suggestie van Indonesische zijde nooit werd gedaan, dan moet men bij de huidige verhoudingen in Jakarta wel op het ergste voorbereid zijn.

Juist om te voorkomen dat hierover kortsluiting zou ontstaan heb ik in maart van dit jaar de nieuwe Nederlandse ambassadeur in Jakarta, Paul Brouwer, op het bestaan van deze uitdrukkelijke Indonesische wensen attent gemaakt en contact gelegd tussen de ambassadeur en generaal Pamu Rahardjo. Ik begreep echter, dat Brouwer in deze zaak onmiddellijk door Van Mierlo is teruggefloten. Aan de heer Brouwer heeft het niet gelegen. De Nederlandse buitenlandse dienst is er berucht om, dat ambtenaren thuis het strijk-en-zet beter menen te weten dan de man te velde, in dit geval de heer Brouwer in Jakarta.

Een andere suggestie van mij nam de ambassadeur trouwens gemakkelijker over. Ik vertelde hem dat de Indonesische couturier Iwan Tirta al een kwart eeuw een persoonlijke vriend van me was, en dat hij bij de bezoeken van koningin Elisabeth II, koningin Fabiola van België en koningin Frederika van Spanje voor de dames een aantal toiletten van Javaanse stoffen had vervaardigd. Daar ging de heer Brouwer onmiddellijk op in. Tirta werd binnen 24 uur naar de ambassade genodigd. Ik neem aan dat hare majesteit is op komen draven in robes met batikpatronen, al heb ik hier geen ooggetuige van kunnen zijn. De bedoeling was in ieder geval 'om mevrouw Suharto te verassen', aldus de heren Tirta en Brouwer.

De omslag van het befaamde Suharto-humeur in juli

van dit jaar had twee grondoorzaken. De eerste was: het niet arriveren op 17 augustus alhoewel daartoe uitgenodigd. Maar daar kon Suharto desnoods mee leven, omdat de behendige diplomaat minister Alatas had uiteengezet dat domme en grote bekken in Den Haag de mensen met meer hersens nog steeds overstemden. En twee: de uitdrukkelijke wensen van generaal Pamu Rahardjo, die ik aan de Koningin en Lubbers had overgebracht waren in de prullenmand verdwenen in plaats van dat men deze au serieux had genomen. Opmerkelijk was overigens dat de Schulte Noordholt en Santoso van het bestaan van de brief van generaal Pamu Rahardjo - lees Suharto - niet af schenen te weten en dus *NRC Handelsblad* ook niet.⁶¹

Ook minister Van Mierlo gaf openlijk toe, dat Suharto de met anderhalf uur bekorte afscheidsvisite van de familie Oranje effectief had volgekletst 'dat er geen tijd meer voor was geweest om de mensenrechten aan te snijden. Het is niet zo, dat van onze zijde het punt van de mensenrechten absoluut is gemeden'. Als doekje voor het bloeden voerde Van Mierlo aan dat hij 'immers met minister Alatas dit onderwerp uitvoerig had besproken?'

Jan Tromp vroeg de minister, waarom hij kennelijk tijdens gesprekken met zijn Indonesische tegenvoeter een mate van vertrouwen in Ali Alatas had opgebouwd. 'Hoe moet ik dat zeggen? Je vertrouwt iemand in zijn bedoelingen. Mijn vertrouwen in Joop den Uyl school niet in het feit, dat hij altijd zo eerlijk was, want dat was hij helemaal niet. Maar ik wist waar hij voor stond. Daardoor nam ik veel van hem. Een soortgelijk gevoel heb ik met Alatas... Een man als Alatas en vele anderen willen dolgraag dat er meer democratie komt'⁶². Maar de heer Van Mierlo zei ook tegen Tromp, dat uiteindelijk in letterlijk alles Suharto alléén de dienst uit maakte in het land. 'Pas als de president iets vindt dan is het zo. Dat weet iedereen.' Juist om die reden was het voor het slagen van de reis van vitaal belang, dat de Koningin in een afzonderlijk en rustig *tête à tête* met de Indonesische president een pleidooi voor meer menselijkheid in zijn gedrag als leider van alle Indonesiërs te doen. *It is difficult to teach an old dog new tricks*. Dat is waar. Maar de Indonesische reis was voor een belangrijk deel op dat doel afgestemd. Dat wist de Javaanse plebejer Suharto ook, dus zijn gast kwam gewoon niet aan bod! Desalniettemin nodigde Beatrix uit hem voor een staatsbezoek aan Nederland. Ik moet nog zien of het ooit zal plaatshebben, of dat deze mijnheer dan al van het politieke toneel in Jakarta zal zijn verjaagd, met of zonder een nieuw bloedbad.

'Scheve schaats van Suharto' heette het hoofdartikel in het *Algemeen Dagblad*⁶³ in reactie op de Indonesische beledigingen jegens het Huis van Oranje. De Indonesische president gedroeg zich volgens het *AD* als het geschenk, dat het Nederlandse hof hem aanbood, de Friese Holsteiner stier. Het blad ergerde zich vooral aan het feit dat Suharto een gelijktijdig bezoek van de voormalige Duitse bondspresident Von Weizsäcker blijkbaar belangrijker had gevonden, zodat praten met Beatrix verder werd ingekort. Ook *NRC Handelsblad* ergerde zich hierover in het hoofdredactioneel commentaar 'Staatsbezoek en protocol'. 'Een staatsbezoek kan desnoods in koele beleefdheid worden afgewerkt, maar veranderingen die op het laatste moment worden aangebracht, hebben gewoonlijk een betekenis. De Indonesische president on-

derstreepte op deze manier dat Nederland zich vooral niets moest verbeelden.’ Geen enkele commentator veroorloofde zich blijkbaar de opmerking, ‘dat een gentleman zich niet aldus jegens een bezoekende dame behoorde te gedragen, president of geen president, Koningin of geen Koningin, ergo dat Suharto er dus kennelijk de voorkeur aan had gegeven zich als de kampong-gast op te stellen die hij *au fond* ook is’.

Waar is de tijd gebleven waarin Multatuli uitriep ‘dat men de regent van Lebak slechts behoefde aan te zien om overtuigd te wezen dat het merendeel Europeanen die met hem in aanraking kwamen, meer van hem, dan hij van hen had te leren’?⁶⁴ Het hoofdredactionele commentaar van *NRC Handelsblad* eindigde dan ook terecht met: ‘Het getuigt van soevereiniteit dat de vorstin niet op de stekeligheden (van Suharto) is ingegaan’⁶⁵. Noblesse oblige!

Intussen maakte *De Telegraaf* bekend, dat het regime de 19-jarige krantenjongen Danang Kukug Wardoyo in Jakarta tot twintig maanden cel had veroordeeld, omdat hij een tijdschrift had helpen verspreiden waarin volgens de ‘rechter’ haat werd gewekt tegen de regering en autoriteiten⁶⁶.’ Het ging nota bene om het tijdschrift van de onafhankelijke journalistenbond AJI. De jongen verklaarde niet te weten of verantwoordelijk te zijn voor wat de journalisten schreven. ‘Ik voel me helemaal niet schuldig. Ik ben maar een eenvoudige krantenbezorger’, aldus Danang Wardoyo.

Eveneens werd tijdens het bezoek van Beatrix in Jakarta bekend, dat tegen de journalisten Taufik en Maryadi vier jaar cel was geëist wegens ‘het zich afzetten tegen de regering in het *AJI-blad*’. Het regime staat immers op het standpunt dat de pers ‘niet mag worden misbruikt voor politieke doeleinden’⁶⁷. De maximale straf voor overtreders staat op 40 miljoen roepia's plus vier jaar de bak in. De NVJ, in Amsterdam, zond minister Van Mierlo een telegram met het verzoek om in zijn gesprekken ter plekke van verontwaardiging blijk te geven. De spreekwoordelijke gevoelens van solidariteit van vaderlandse journalisten is voldoende bekend om ook maar één letter bij één enkele met de minister meereizende Nederlandse journalist over deze schandelijke zaak terug te vinden. Zegge en schrijven niemand kwam op het NVJ-verzoek terug. Van Mierlo zelf zweeg er, voor zover het de televisie en overige media betreft, in alle talen over. Hierover hebben we Maartje van Weegen in Jakarta geen vragen horen stellen. De NVJ zou onmiddellijk een aantal sleutelfiguren van de Haagse politiek hierover gezamenlijk vragen hebben moeten laten stellen aan de premier en minister van Buitenlandse Zaken, maar ook dat gebeurt natuurlijk niet.

Ook vermeden de tientallen met Beatrix meereizende journalisten beelden te tonen van, artikelen te schrijven over, of interviews te presenteren met demonstrerende studenten vòòr het parlement⁶⁸. De *Agence Presse* berichtte in ieder geval nog, dat de jonge mensen zich erover beklaagden dat het Suharto-regime via repressieve maatregelen hun rechten en de rechten van de massa om een mening te mogen verkondigen bleven onderdrukken. Ook vroegen zij beperkingen van de wijze waarop de regeringspartij Golkar met onbeperkte fondsen van de staat

alle politieke activiteiten in het land monopoliseerde.

Waarom vindt men in de Nederlandse pers geen koppen als ‘De regering Suharto ranselt protesteerdere in elkaar na een heksenjacht op de pers.’⁶⁹? Waarom ziet men in onze pers geen kleurenfoto's van de Indonesische oproerpolitie, die op de grond geworpen studenten in de pan hakt? Waarom publiceert *Time* een gedicht dat de stemming onder de onderdrukten in Indonesië symboliseert en vind je zo'n tekst noch bij correspondent Dirk Vlasblom van de *NRC* noch bij de Koningin meereizende journalist terug.⁷⁰

*Don't say anything
Don't see anything
Don't hear anything.
Don't write anything...
Hush! Shhh! Don't pretend to know anything
That's what is required of a perfect journalist
in Indonesia today.*

‘Journalistiek - het lijkt zo makkelijk’, aldus Frits Abrahams in een commentaar op de *RTL*-televisiedocumentaire over door onze militairen gepleegde massamoord in het dorpje Rawagedeh op Java. De *portée* van het betoog van Abrahams was, dat journalisten meer huiswerk zouden moeten verrichten alvorens hun mond open te doen. De documentaire ‘had alléén zoveel zorgvuldiger en overtuigender gekund. Er werd door *RTL* veel beloofd en weinig waargemaakt.’⁷¹ Misschien is dit waar, maar de beste stuurliu staan aan wal. Historicus Fasseur en zijn kornuiten konden, in de notoire Excessennota van 1969, niets van dit alles vinden. Nu zegt dezelfde Leidse historicus, adviseur van Beatrix, in *Nova* dat het bloedbad best bloediger kan zijn geweest dan zijn commissie destijds kon vaststellen. Het was ‘heel plausibel’ wat *RTL* aantoonde. De kritiek was spijkers op laag water zoeken van een bureau-redacteur, die zelf op zijn gat is blijven zitten.

‘Miljardenorders voor ons bedrijfsleven’, brulde *De Telegraaf*. ‘Grote klapper voor ons bedrijfsleven’ aldus Arno Reekers.⁷² ‘In Indië gaat het altoos nog om de duiten,’ aldus Lidy Nicolassen in *De Volkskrant*. En masse, schreef zij, ‘zijn de *captains of industry* met de vorstin naar Indonesië meegereisd.’⁷³ “Miljardenorders lonken”, jubelde Bezemer in het dagblad *Trouw*⁷⁴. Robert Kroon bood een litanie van zestig Nederlandse *corporate bosses* plus een minister in de *Herald Tribune*⁷⁵ die met Koningin Beatrix een team hadden gevormd voor een staatsbezoek aan Indonesië.’ De majesteit is langzamerhand gereduceerd tot een soort monddood gemaakte voorzitter van de Raad van Bestuur van de BV Nederland en Co. Minister H. Wijers tastte ter gelegenheid van Hare Majesteits' staatsbezoek in rijks' buidel. Er kwam 245 miljoen vrij voor exportbevordering naar Indonesië. Dit zijn zachte rijksleningen om de negotie een nieuw impuls te geven. Voor een land als Indonesië vertegenwoordigt dit bedrag een druppel op een gloeiende plaat. Het moet namelijk zeven jaar dienst doen, dat betekent dus slechts 35 miljoen per jaar. Bij Hollandse kooplieden zit stevast een addertje onder het gras, maar de Indonesiërs hebben echter al eeuwen ervaringen opgedaan met de Hollandse koopmansgeest. Bondskanselier Kohl heeft voorspeld,

dat de Indonesische economie na het jaar 2000 tot de vierde of vijfde sterkste economie van de wereld zal uitgroeien. Welke is dus ‘de visie’ van Wijers c.s.?

De bewindsman werd in dit verband op televisie gevraagd of op grote schaal zakendoen met schurken en corruptors in Jakarta, die het volk onderdrukken en uitzuigen - zoals de kolonistoren altijd hadden gedaan - wel op zijn plaats was. ‘Ach’, antwoordde Wijers luchtigjes, ‘het is in Indonesië niet in alle opzichten slechter dan in andere landen, die nu eenmaal uiteenlopende opvattingen hebben over schendingen van mensenrechten.’ Wijers (D'66) was wel bijzonder slordig met zijn woordgebruik. Toen ik eerder in 1995 een aantal maanden in Indonesië was, waarschuwden drie vooraanstaande, normaal in functie zijnde Indonesische journalisten mij, dat het land er van buiten op het eerste gezicht normaal uitzag, maar van binnen ‘een fascistische politiestaat’ was. Mijnheer Wijers, die één weekje afstapt en in het Hyatt Hotel logeert, zal het verder een worst wezen hoe mijnheer Suharto met het Indonesische volk omspringt. Hij is er niet alleen van op de hoogte, het regardeert hem verder niet. Zaken-doen, dat is het parool.

Een dergelijke attitude demonstreert dat er in wezen weinig veranderd is sinds het *mindscape* van onze befaamde Jan Pietersz Coen. Westerse kuddes zien, in het algemeen, mensen in Afro-Aziatische ontwikkelingslanden ook bij het naderen van de 21ste eeuw nog altijd als ‘anders’. Wijers noemt het ‘uiteenlopende opvattingen’. Hij bedoelt: ‘over leven en dood’. Eén miljoen afgehakte hoofden op Java bij een Suharto-coup is immers iets ‘anders’ dan wanneer de heren Radovan Karadzic of Ratko Mladic in het voormalige Joegoslavië eigen bijltjesdagen organiseren? De Britse historicus Arnold Toynbee waarschuwde hoe westerlingen in het algemeen, ‘met een pigmentatie van gebleekt blanke huid’⁷⁶, anders tegen Afrika en Azië waren blijven aankijken, ondanks de zogenaamde verbroedering en onafhankelijkheidsgolf van na 1945.

Hutu's, Tutsi's, Zulu's, Xhosas, Tibetanen, Hindoes, Moslims, Cambodjanen, Vietnamezen, Javanen of Batakkers, het is voor westerse breinen allemaal één pot nat. Wijers zegt het in eigen persoon. Natuurlijk stijgt een NAVO-luchtvloot op vanuit Italië en vanaf Amerikaanse vliegdekschepen, wanneer krankzinnige beschietingen van burgerdoelen en massa-executies plaatsvinden in Bosnië-Herzegowina. Het lijkt echter, alsof westerse leidinggevende personages er vanzelfsprekend vanuit gaan, dat voor mensen in Azië en Afrika andere maatstaven zouden gelden. Eén miljoen meer of minder, zoals bij Suharto's Indonesië, doet er immers niet toe? Deze mentaliteit etaleerde onze minister van Economische Zaken op Indonesisch grondgebied. Hij had immers niet minder dan tien bonzen met de rang van minister te spreken gekregen? Hij was in de wolken.

In het Haagse parlement verhief zich zegge en schrijven één stem tegen de dooddoener van Wijers, dat er in Azië andere maatstaven zouden gelden dan *bei uns*. De heer Dijkema (PvdA) stelde onmiddellijk vragen over de uitlatingen van Wijers aan het kabinet, waar niemand echter meer iets over zou horen. Hij zal wel door de opperste partijleiding, en Kok zelf, zijn teruggefloten. Dijkema zat echter op het juiste spoor. Nu de wereld het

Marshall McLuhan-concept van *a global village* steeds meer nadert is het dringender dan ooit dat één allesomvattend concept over de Rechten van de Mens, zoals in de betreffende conventie van de VN neergelegd, voor alle volkeren geldt.

In haar opzienbarende rede van 5 mei 1995 maakt de Koningin eigenlijk dezelfde denkfout als Wijers. Zij sprak over Adolf Hitler, Nazi-vervolgingen en concentratiekampen en zei: 'Er is voor deze schandvlek op onze beschaafde wereld geen verontschuldiging, waar de waardigheid van de medemens met voeten wordt getreden, is ook de onze in het geding.' Wanneer je de majesteit die woorden hoort uitspreken dient zich onmiddellijk de vraag aan: geldt dit alleen voor het Westen en Europa, de blanke wereld? Of is het vermoorden van één miljoen Indonesiërs, en concentratiekampen op het eiland Buru, een soortgelijke schandvlek als welke Hitler over Europa uitstortte? Dit vroeg ik de koningin in *Bon Voyage, Majesteit!* zorgvuldig te overdenken voor zij bij de Hitler van Indonesië op staatsbezoek zou gaan. En omdat ik dit in goede gemoede ter overdenking aanbood, zou zij kolonel F. Laméris - de man die haar bewaking, evenals de veiligheid van alle leden van het Koninklijk Huis verzorgt - opdracht geven erop toe te zien, dat ze mij tijdens haar Indonesische reis niet bij toeval tegen zou komen. Pas op 2 september zou ik, door vrienden uit Jakarta op het hoogste niveau, ervan in kennis worden gesteld waar de schoen wrong bij het weigeren van een visum.

Maar de majesteit kreeg in Indonesië een koekje van eigen deeg aangeboden. Ook haar reis buiten Jakarta liep over van Indonesische subtiele pesterijen en daardoor voortdurende irritaties bij de koninklijke familie. In de vijftien jaar dat zij Koningin is heeft Beatrix nog van niemand de pin op de neus gekregen, behalve nu van mijnheer Suharto, waar zij zo dringend naar toe moest. Het staatsbezoek zou dan ook als een nachtkaars uitgaan. Niemand in het vaderland heeft er iets van gemerkt, dat Hare Majesteit was teruggekeerd en Huis ten Bosch weer was binnengeslopen. Na zo'n débâcle zou ik ook maar eerst de gordijnen een poosje dicht laten. Daarom niet getreurd. Aanstonds verschijnt de vorstin weer in de Gouden Koets, begeleid door de opperstalmeester te paard, en de Suharto-episode zal weer vergeven en vergeten zijn.

Nauwelijks wapperde de koninklijke standaard weer boven het paleis of er zwaaide wat voor Wim Kok. Hij werd onmiddellijk op het matje geroepen. 'Mijnheer Kok, hoe heeft dit allemaal kunnen gebeuren? Ik ben door Suharto meer dan schandelijk behandeld. Waarom heeft u dit niet voorzien? Oltmans schreef al in mei in zijn brochure, dat ik naar hem en niet naar u moest luisteren. Hemeltje, had ik het maar gedaan'. Wim trilde op zijn benen. Hij stond met een mond vol tanden. Hij durfde de majesteit van schaamte nauwelijks aan te kijken. 'Gelukkig beschikt deze dame niet over de bevoegdheden, dat ze mij m'n congé kan geven,' dacht hij op de valreep. Het beklag van de majesteit loog er niet om. De heer uit Bergambacht wist zich geen raad met zijn houding. 'Had ik Philip van Praag maar meegenomen om te souffleren wat ik moest antwoorden,' dacht hij op de valreep. De premier verliet die middag Huis ten Bosch in opperste verwarring. De majesteit ging met haar hondje een luchtje

scheppen in het park om van haar woede-aanval bij te komen.

De commentaren op de reis waren rampzalig. ‘Bittere nasmaak’ schreef *De Volkskrant* in een hoofdredactioneel commentaar. ‘Nederland is verpletterend vernederd in Indonesië’ berichtte Hans Moll in *NRC Handelsblad* meer dan terecht. Gerard Arninkhof zei op het NOS-journaal in zijn verslag over de missie van Minister Wijers, dat indien de zakenlieden een extra zetje nodig hadden, ‘er dan altijd nog Koningin Beatrix als smeerolie is...’ *NRC*-commentator Jerome Heldring vond hierop een variant, ‘Beatrix als trekpaard’. Prinses Margriet trad in mei op als ‘tulpenmeisje’ in Canada. Koningin Beatrix werd in augustus gebruikt als ‘kaasmeisje’ in Indonesië. Er is in het zelfbeeld van de Oranjes wel het nodige veranderd sinds Wilhelmina in Den Haag de dienst uitmaakte. Ook al mag de bedoeling om een staatsbezoek tot handelsmissie te degraderen, niet expliciet achter het besluit van Kok en Van Mierlo hebben gezeten, Jerome Heldring schreef in de *NRC*, dat bij deze reis sprake was ‘van een gebrek aan waardigheid, ja van hufterigheid, niet tegenover de Indonesiërs maar tegenover de majesteit’.

Heldring herinnerde aan Huizinga uit 1935, die schreef, ‘De eenheid van het Nederlandse volk is bovenal gelegen in zijn burgerlijk karakter. Of wij hoog of laag springen, wij Nederlanders zijn allen burgerlijk, van den notaris tot den dichter, en den baron tot den proletariër. Onze nationale cultuur is burgerlijk in elken zin die men aan het woord hechten wil.’ Heldring concludeerde, dat dit geestesmerk ook zichtbaar was geweest bij het koninklijk bezoek aan Indonesië. (Het zilveren stiertje dat in Suharto's holle kies paste.) ‘Daarom zullen de affronten, waaraan de Koningin van hoogste Indonesische zijde blootgesteld is geweest, wel geslikt worden.’ En ten besluite: ‘Een volk dat geen majesteit kent, kent ook geen majesteitsschennis.’⁷⁷ Heldrings commentaar was niet alleen het meest bikkelhard van allemaal, het kwam bovendien uit een werkelijk onverdachte hoek.

Kennelijk bleef het Indonesische fiasco aan Heldrings brein knagen. Den Haag stond immers op zijn kop over een ander débâcle, Dutchbat en Srebrenica en de chaotische taferelen die deze affaire hadden begeleid. Jerome Heldring publiceerde een tweede beschouwing over het catastrofale bezoek van Beatrix aan Suharto onder de titel ‘Nog een Onderste Steen’.⁷⁸ Evenals over de Srebrenica-perikelen meende hij dat dit over dit vitale staatsbezoek van 1995 tot op de bodem diende te worden uitgezocht, hoe Kok en Van Mierlo het in hun hoofd hebben gehaald de majesteit in een dergelijke kwetsbare positie te manoeuvreren. Hij vreesde, dat veel details nooit bekend zouden worden omdat ze tot ‘het geheim van Noordeinde’ worden gerekend. Heldring begreep echter niet waarom na het onbeschofte gedrag van Suharto in Jakarta de rest van de visite niet onmiddellijk werd afgelast. ‘Het diplomatieke arsenaal bevat voldoende smoezen voor zo'n besluit. Te vrezen valt dat de eeuwige twijfelaar Hans van Mierlo Hare Majesteit hierbij van weinig steun is geweest.’

Waarschijnlijk verwacht Heldring zelf niet echt, bij de huidige stand van labbakkerigheid van het Haagse politieke *establishment*, dat die andere steen boven water zal komen. Het buitenlandse beleid wordt nu immers herijkt

en teruggedraaid naar de heroïsche dagen van de Heeren XVII. In dat kader is het dienstig, dat wat Beatrix in Jakarta is overkomen blauw blauw te laten en over te gaan tot de orde van de dag, onder leiding van Wijers c.s. In de volgende eeuw zal Willem-Alexander worden verheven tot Hollandse kaasboer *pur sang*.

‘De geschiedenis krijgt steeds meer een psycho-pathologisch karakter en de Koningin dient als psycho-therapeut,’ aldus historicus Bastiaan Bommeljé.⁷⁹ Hij refereerde aan de opmerkelijke toespraken van Hare Majesteit, te beginnen met Kerstmis 1994, vervolgens aan de toespraak van 28 maart voor de Knesset, aan de bevrijdingstoespraak van 5 mei en als laatste aan de tafelrede in Jakarta. ‘Op haar woorden wordt vivisectie toegepast door zowat iedereen die telefonisch bereikbaar is... Dat het aan de vorstin wordt overgelaten om met zachte hand te wijzen in de richting van nationale taboes, zegt daarentegen alles over de geestelijke inertie van haar onderdanen,’ aldus Bommeljé.

Een majesteit als taboe-bevrijdster, hoezee! Een majesteit als psycho-therapeut, hoezee! Maar een majesteit, die zich inlaat met het schenden van de fundamentele burgerrechten, met vrijheid van meningsuiting, en een journalist verhindert zijn werk te doen, brengt ons terug bij het onbehoorlijke denken dat bijvoorbeeld de Lock-heed-affaire kenmerkte. Kolonel Laméris van de veiligheidsdienst van het Huis van Oranje is uiteindelijk jegens haar verantwoordelijk. Op 8 augustus 1994 zei de toenmalige premier Lubbers in het Torentje tegen mij, dat ik door Luns in 1962 voor het leven als persona non grata in de ban was gedaan en dat ik die Haagse vloek nooit meer kwijt zou raken⁸⁰.

4 September 1995 schreef ik de koningin:

Mevrouw, zowel U als de heren Kok, Van Mierlo en Van der Voet hebben onverstandig en onvoorzichtig geen rekening gehouden met het feit dat ik in de veertig jaar dat ik contacten op het hoogste niveau in Jakarta opbouwde aldaar meer vrienden dan vijanden heb gemaakt.

Mij is zojuist te verstaan gegeven op gezaghebbende gronden, dat kolonel E. Laméris, belast met de bewaking van U zelf en leden van het Koninklijk Huis, heeft bewerkstelligd dat ik Uw reis naar Indonesië niet kon meemaken, waardoor ik twee belangrijke journalistieke opdrachten niet kon uitvoeren. Ik ben als risico-factor voorgedragen zoals men dit met criminelen, drughandelaren en AIDS-patiënten doet in het Interpol-circuit, Dit gebeurde als straf voor de brochure ‘Bon Voyage, Majesteit!’ met Uw medeweten, zo niet in Uw opdracht.

Ik zal mij met alle ter beschikking staande middelen tegen deze inbreuk op mijn privacy, mijn persoon en de sabotage van de uitoefening van mijn beroep door Uw dienst verzetten. Men is deze keer te ver over de schreef gegaan opnieuw in Uw naam en nu Uw opdracht. Bovendien is Uw reis exact de nationale blamage geworden, waar ik U in mijn brief van 14 maart uit Jakarta voor waarschuwde toen ik U met klem verzocht niet naar de heer Kok maar naar mij te luisteren.’

En tenslotte schreef ik op 10 september 1995 Wim Kok:

Geachte heer minister-president,

Mijn research, waarom het in Jakarta mis ging en Suharto handelde, zoals hij deed, is afgerond. Het is nodig U te informeren.

In 1994 kreeg ik een door Suharto gesanctioneerde brief mee van generaal Pamu Raardjo, hoofd van PETA (oud-strijders) bestemd voor de koningin en premier Lubbers. Men wilde het ambtelijk apparaat omzeilen. Op 16 mei 1994 heb ik deze boodschap overgebracht. Ik voeg de brief hierbij. De heren Merckelbach, Joris Vos, Van Tooren en Van der Voet droegen kennis van het bestaan er van. In maart 1995 was ik opnieuw in Jakarta en heb ambassadeur Paul Brouwer er van op de hoogte gebracht. Ik legde contact tussen hem en generaal Pamu Rahardjo. Ik wilde zeker zijn dat de nieuwe regering in Den Haag deze belangrijke brief niet over het hoofd zou zien.

Zoals U weet besloot de regering eerst niet op 17 augustus het staatsbezoek te beginnen. Het is aan de uitzonderlijke capaciteiten en invloed van minister Alatas te danken, dat de Indonesische president die afwijzing van een specifieke uitnodiging van Indonesische zijde door de vingers zag.

Na de vaststelling van het programma van het staatsbezoek in juni via de missie Jessa van Vonderen en ambassadeur Brouwer met de Indonesiërs werd het Suharto voorgelegd. Wat daarbij dus in het oog sprong was dat de twee uitdrukkelijke wensen, een krans bij Sukarno en het samen bouwen van een ziekenhuis werden genegeerd. Op dat moment hing het staatsbezoek opnieuw aan een zijden draad.

Opnieuw wist men de president over te halen oud-minister van Buitenlandse Zaken Ruslan Abdulgani naar Den Haag te sturen op een speciale missie om de 'sfeer' te peilen. Het werd duidelijk, dat Uw regering zich in aanzienlijke mate liet beïnvloeden door gevoelens van oud-strijders. Dit was in Jakarta voorzien. Vandaar dat de brief bestemd voor hare majesteit in 1994 - en premier Lubbers - door PETA was opgesteld, de Indonesische oud-strijders waar Suharto beschermheer van is (zoals de bijgevoegde brief uitdrukkelijk aangeeft). Met andere woorden de brief die ik overbracht aan de Koningin en premier Lubbers was indirect van president Suharto afkomstig.

Men zou kunnen stellen dat Suharto tot het uiterste is gegaan om te kennen te geven wat Nederland zou kunnen doen het bezoek van hare majesteit een historische betekenis te geven.

Het is voor de zoveelste maal in het verhaal Indonesië Nederland de Haagse botte bijl geweest, die de attitude van Suharto heeft bepaald het staatsbezoek uit Nederland - en dus helaas ook de Koningin - 'en bagatelle' te behandelen met alle nare en onthutsende gevolgen plus openlijke vernederingen van dien.

In mijn brochure 'WELKOM THUIS, MAJESTEIT!', die kortelings zal verschijnen, en welke aansluit op 'BON VOYAGE, MAJESTEIT!', waar Uzo ingenomen mee was, zal ik een en ander nader uiteenzetten. Ik betreur het niet in de 'goede reis'-brochure meteen al de brief van generaal Pamu Rahardjo te hebben opgenomen. Dat deed ik niet vanwege het vertrouwelijke karakter er van voor de Indonesische zijde me be-

schikbaar te hebben gesteld een informele brief van president Suharto aan de Koningin te hebben overgebracht. U weet hoe ik over het huidige regime en de huidige president van Indonesië denk. Ik ben echter overtuigd, dat het schofferen van koningin Beatrix en de vernederingen haar aangedaan het directe gevolg zijn van Haagse oost-indische doofheid jegens wat in Indonesië leefde ten aanzien van het staatsbezoek als weergegeven in deze brief van generaal Pamu Rahardjo.

Het is een wonder dat de reis door hare majesteit is volbracht, dankzij het aplomb en 'sang froid' van Beatrix zelf om schijnbaar de beledigingen en gerichte vernederingen niet op te merken,

gaarne,

Willem Oltmans

kopie naar de Koningin

Eindnoten:

- 1 Naar de titel van het in 1969 verschenen boek *The Smiling General*, van de West-Duitser O.G. Roeder, Gunung Agung, Jakarta.
- 2 Schatten voor Sukarno's kinderen, *Elsevier*, Hans Vriens; dit nummer van *Elsevier* werd prompt verboden in Indonesië: 2 juli 1994.
- 3 Zond een kopie van de brief aan Beatrix naar Kok vanuit Jakarta.
- 4 *De Groene Amsterdammer*, 7 juni 1995.
- 5 Bruna, Utrecht (1973), 700 pagina's.
- 6 Uitgeverij Aramith, Haarlem (1994), pagina's 85-86.
- 7 *HP/de Tijd*, 21 juli 1995.
- 8 Ik zond een kopie aan premier Kok.
- 9 Generaal van de inlichtingendienst.
- 10 *Horowitz: His Life and Music*, Harold Schönberg, Simon & Schuster, N.Y. (1992). Hoofdstuk: last Pupil (Halim) pag. 292-302.
- 11 Zie bijlage 1.
- 12 Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- 13 Zie ook *Vogelvrij*, Uitgeverij Jan Mets, Amsterdam (1992).
- 14 In Jakarta circuleert een Indonesische vertaling.
- 15 Zie bijlage 2.
- 16 Met kopie aan Beatrix.
- 17 Zie bijlage 3.
- 18 De tekst van generaal Pamu Rahardjo was 16 mei 1994 zowel bij de Koningin als bij premier Lubbers.
- 19 Zie ook: *Mijn Vriend: Sukarno*, Willem Oltmans, Spectrum, Utrecht (1995), 300 pagina's.
- 20 *Bernhard, Prince of the Netherlands*, Alden Hatch, Doubleday & Company, Garden City, New York (1962) pagina 66.
- 21 Brief van Rosenmöller van 27 juli 1995.
- 22 *De Telegraaf* 7 juli 1995.
- 23 Zie ook *Vogelvrij*, idem.
- 24 *De Volkskrant*, Frans Glissenaar, 12 juli 1995.
- 25 *De Volkskrant*, 29 Juli 1995.
- 26 Omdat hij de enige Nederlandse journalist in Indonesië is met een vaste aanstelling monopoliseert hij 'Nieuws' en past ervoor op zijn visum niet kwijt te raken.

- 27 *NRC Handelsblad*, 22 Juli 1995.
- 28 Uitgeverij Spectrum, Utrecht (1941) Tiende druk, pagina 45.
- 29 Raad van subversieve generaals die door de CIA voor het Amerikaanse karretje werden gespannen.
- 30 Villa 'De Horst' lag tussen Bilthoven en Zeist.
- 31 Zie bijlage 4.
- 32 Zie *Memoires: 1961*, Torenboeken, Baarn (1989), pagina 191.
- 33 Zie bijlage 5 voor de tekst.
- 34 Ex Tapol = Ex politieke gevangene.
- 35 *Het Financiële Dagblad*, 15 Augustus 1995.
- 36 Penguin Books, Allen Lane, London (1973), pagina 216.
- 37 *Suharto: Mijn Gedachten, Woorden en Daden*, Uitgeverij van Wijnen, Franeker (1991), pagina 143.
- 38 *NRC Handelsblad*, 21 Augustus 1995.
- 39 *NRC Handelsblad*, 22 Juli 1995: volgens professor Emil Salim, ceremoniemeester van de Indonesische feestelijkheden.
- 40 Traditionele Javaanse gebruiken.
- 41 *NRC Handelsblad*, 29 Augustus 1995.
- 42 Mevrouw Suharto overhandigde Koningin Juliana in 1971 een kopie van haar stamboom om te onderstrepen dat zij van adel zou zijn.
- 43 De troetelnaam van het Indonesische volk op straat voor de via hotels en stichtingen eveneens schatrijk geworden mevrouw Suharto.
- 44 *NRC Handelsblad*, Kees Versteegh, 23 Augustus 1995.
- 45 *De Volkskrant*, 22 Augustus 1995.
- 46 *Elsevier*, 19 Augustus 1995.
- 47 *NRC Handelsblad*, Hans Moll, 29 Augustus 1995.
- 48 *Power and Diplomacy*, Dean Acheson, Harvard University Press (1958), pagina 94.
- 49 *Power and Diplomacy*, Dean Acheson, Harvard University Press (1958), pagina 94.
- 50 Talisman.
- 51 Zij had beter van Indonesische keuken kunnen spreken.
- 52 Zo titelde van Ginneken het hoofdstuk over Beatrix.
- 53 *Trouw*, 22 augustus 1995.
- 54 *Elsevier*, 2 september 1995.
- 55 22 augustus 1995.
- 56 *Dagblad Trouw*, 22 augustus 1995.
- 57 *NRC Handelsblad*, 28 augustus 1995.
- 58 *Trouw*, 22 augustus 1995.
- 59 *NRC Handelsblad*, 22 augustus 1995.
- 60 *NRC Handelsblad*, 2 september: brief van van der Voet.
- 61 *NRC Handelsblad*, 8 september 1995
- 62 *De Volkskrant*, 26 augustus 1995.
- 63 *Algemeen Dagblad*, 23 augustus 1995.
- 64 *Max Havelaar*, Nederlandse Bibliotheek, 6de druk (1909), pagina 74.
- 65 *NRC Handelsblad*, 30 augustus 1995.
- 66 *De Telegraaf*, 25 augustus 1995.
- 67 *Algemeen Dagblad*, 26 augustus 1995.
- 68 *Herald Tribune*, 24 augustus 1995.
- 69 *Time Magazine*, 11 juli 1994.
- 70 Het is niet zo dat Vlasblom de Suharto-onderdrukking helemaal verzwijgt: hij legt zich echter te veel beperkingen op.
- 71 *NRC Handelsblad*, 16 augustus 1995.
- 72 *De Telegraaf*, 21 augustus 1995.
- 73 *De Volkskrant*, 19 augustus 1995.
- 74 *Trouw*, 22 augustus 1995.
- 75 *Herald Tribune*, 23 augustus 1995.
- 76 Dus de westerse huidskleur, blank, met een bleekmiddel verkregen, meende Toynbee.
- 77 *NRC Handelsblad*, 1 september 1995.
- 78 *NRC Handelsblad*, 1 september 1995.
- 79 *NRC Handelsblad*, 1 september 1995.

80 Zie *Persona Non Grata*, Papieren Tijger, Breda (1994).

Bijlagen

Bijlage 1

Ministry of Foreign Affairs

The Hague

23 March 1994
DVL/BZ-319/94

The Ministry of Foreign presents its compliments to the Embassy of the Republic of Indonesia and, with reference to the Ministry's note of 14 March 1994, has the honour to inform the Embassy that the Netherlands journalist W. Oltmans would like to accompany Prime Minister R. Lubbers and Minister for Foreign Affairs P. Kooijmans on their official visit to Indonesia from 5 to 7 April 1994.

Mr W. Oltmans (freelance journalist) was born 10 June 1925 at Huizen. His passport, number E576057, was issued at Pretoria on 20 May 1992.

The above-mentioned journalist is known to the Ministry as a reputable journalist.

The Ministry would appreciate the courtesy of the Embassy of Indonesia in providing Mr Oltmans with the necessary visa.

In the event other journalists will accompany the delegation, the Ministry will inform the Embassy accordingly.

The Ministry avails itself of this opportunity to renew to the Embassy of the Republic of Indonesia the assurances of its highest consideration.

Embassy of the Republic of Indonesia
THE HAGUE

Bijlage 2

Bijlage 3

YAYASAN
PEMBELA TANAH AIR
 GEDUNG PERINTIS KEMERDEKAAN
 A. PROKLAMASI NO. 86 JAKARTA 10330 TELP. : 3902742 FAX. : 3902741

NOMOR : 087/SBU -066/IV/1994

*Origineel
 naar PCA
 16/5*

Beste Willem Oltmans

Yayasan Pembela Tanah-Air, of afgekort IAPETA, is een stichting voor de verzorging van het Patriotis Leger, dat de kern was geworden van het tegenwoordig National Leger van de Republik Indonesia. President Suharto, als een van de officieren van het Patriotis Leger (de "Tentara Pembela Tanah-Air") is de beschermheer van de IAPETA.

Naar aanleiding van het komende bezoek van Hare Majesteit Koningin Beatrix naar Indonesia, willen wij gaarne het volgende onder de aandacht brengen.

- I. Het zal een historische stap van de eerste orde zijn, als de Koningin het graf van President Sukarno in Elitar met haar bezoek zou willen vereeren. President Sukarno was nooit een Hollander-hater. Hij vocht tegen het kolonialisme, nooit tegen de Hollanders als individu.
- II. Het is een Indonesische gewoonte om als gast wat "oleh-oleh", een souvenir mee te brengen. Wij stellen voor dat de "oleh-oleh" van de Koningin zou bestaan in de oprichting van een ziekenhuis. Het komite, die dit ziekenhuis zal voorbereiden en later zal verzorgen, zou bestaan uit de IAPETA en de ex-KL in Nederland, daarbij symboliseerend, dat de twee legers die vroeger tegenover elkaar hadden gestaan, nu totaal bevriend zijn.

Oude wonden worden hierbij geheeld, en nieuwe realistische banden worden hierbij gelegd. Dit bezoek moet een historis bezoek worden. Het mag niet zijn als: "Ships that pass in the night. A voice, an echo, a signal-light and than darkness again".

Bijlage 4

AMBASSADEUR VAN DE REPUBLIEK INDONESIË
VOOR HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

No. : 180/Pen/Db/VIII/95
Betreft : Uw visumaanvraag voor een
journalistiek bezoek aan Indonesia.

Den Haag, 1 Augustus 1995

De Heer Willem Oltmans
Westerkade 3D,
1015 XA Amsterdam.

Bijlage 5

Aan Hare Majesteit de Koningin
SOESTDIJK

Amsterdam, 22 juni 1971

Mevrouw,

Nu U op het punt staat een staatsbezoek aan Indonesië te brengen, gevoelen wij de noodzaak, U onze volstrekte afwijzing van dat voornemen kenbaar te maken. Uw bovenpartijdige positie als staatshoofd van ons land verbiedt naar onze stellige mening ook, dat U door Uw aanwezigheid in Indonesië partij kiest voor het bewind aldaar.

Massamoord op honderdduizenden burgers, verkrachting van de Rechten van de Mens, razzia's, schijnverkiezingen, concentratiekampen en vuurpeletons kenmerken de tirannie van het geruaalregime dat U zal ontvangen en welke tirannie geen Nederlander onverschillig kan laten.

Wanneer Uw voorgenoemd bezoek ten doel mocht hebben, de sinds september 1965 verbeterde en uitgebreide economische betrekkingen met dit Indonesië te bekronen, dan mogen wij U erop wijzen dat de tot dusverre gevolgde investeringspolitiek, ook van Uw regering, plus de financiële injecties der zogenaamde donorlanden, weliswaar ogenschijnlijk tot grotere economische bedrijvigheid in Indonesië hebben geleid, maar het eigen bevolkingsaandeel daarbij praktisch hebben lamgelegd, en tegelijkertijd de corruptie onder de regerende legerleiding tot ongekende omvang hebben doen groeien. Dit heeft mede tot massale werkloosheid en steeds ernstiger tekorten aan primaire levensbehoeften geleid.

Onder de huidige mensonterende omstandigheden in Indonesië kan een officieel bezoek als het Uwe namens het Nederlandse volk niet worden afgedaan met de drogreden als zou het slechts een diplomatieke formaliteit zijn. Integendeel: Uw komst en verblijf in Indonesië zullen een slag in het gezicht zijn van de miljoenen Indonesiërs die de zaak van de vrijheid, de democratie en de menselijkheid tegen 't generaalaalregime verdedigen. Uw bezoek zou bovendien een precedent scheppen voor een andere opvatting van het koningschap dan welke tot dusverre in Uw houding tot uitdrukking is gekomen.

Het is niet ons getal, noch ons persoonlijk belang, noch de politieke of sociale betekenis van onze groep, die het gewicht van deze brief uitmaken. Het is onze betrokkenheid bij Uw optreden namens ons volk en onze diepe bewogenheid omtrent het lot van het Indonesische volk, die ons tot het schrijven van deze brief hebben gebracht. Wij spreken de vaste overtuiging uit, dat U op grond van onze hierboven uiteengesette overwegingen alsnog van Uw reis zult afzien.

Met verschuldigde eerbied,

Joris van den Berg, Amsterdam
Harry van den Bergh, Amstelveen
Dr. N.H. Bolkestein, Zeist
Rob van Gennep, Amsterdam
Jaap Jansen, Amsterdam
Prof. dr. Fr. de Jong Edz., Amsterdam
Dr. A. van Manen, Wageningen
Jan Kassies, Amsterdam
Pater J. van Kilsdonk SJ, Amsterdam
Wim Klinkenberg, Amsterdam

Hans Kombrink, Amsterdam
Ds. H. Kroon, Amsterdam
Constant Nieuwenhuys, Amsterdam
Willem L. Oltmans, Amsterdam
Miklos Rácz, Zaandam
Dr. A. Romein-Verschoor, Laren
Dr. K. Roskam, Roelofarendsveen
Prof. dr. K. Strijd, Amsterdam
Dr. V.E. van Vriesland, Amsterdam
Ede de Waard, Amsterdam
Prof. dr. W.F. Wertheim

Bijlage 6

Date : 25 juli 1995
Reference : 634/95

The Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands presents its compliments to the Embassy of the Republic of Indonesia and, with reference to the Ministry's note nr. 605 of 11 July 1995, has the honour to inform the Embassy, for the record, that the Netherlands journalist Mr W.L. Oltmans also works for Story, a well-known, independent weekly magazine in the Netherlands.

The Ministry of Foreign Affairs avails itself of this opportunity to renew to the Embassy of the Republic of Indonesia the assurances of its highest consideration.

Embassy of the Republic of Indonesia
THE HAGUE

